

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง ความต้องการการนิเทศการสอนของครูศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร นี้ ผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียด
เกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

การศึกษาเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน

- ความหมายของการนิเทศการศึกษา
- ความหมายของการนิเทศการสอน
- ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน
- ผู้มีส่วนนิเทศกับการนิเทศการศึกษา

ความต้องการการนิเทศการศึกษา

- ความหมายของความต้องการ
- ประเภทของความต้องการจำเป็น
- การประเมินความต้องการและวิธีการศึกษาความต้องการ

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่จำเป็นของครูศิลปศึกษา

- ด้านหลักสูตร
- ด้านการจัดการเรียนการสอน
- ด้านการวัดผลและประเมินผล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

คำว่า "การนิเทศการศึกษา" นักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันไปหลายลักษณะ ดังต่อไปนี้

กัญญา สาธิต (2519) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีความหมายถึงความพยายามทุกชนิดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา ในการแนะนำครูและผู้อื่นที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ให้รู้วิธีปรับปรุงการสอนหรือการให้การศึกษา

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529) ให้ความหมายว่าการนิเทศการศึกษา คือ การประสานงาน การชี้แจง การกระตุ้นและการแนะนำทุกแง่ทุกมุมแก่ครู เพื่อให้เกิดผลดีแก่การเรียนการสอน ในทางที่ถูกต้อง

กิติมา ปวีติฉลิก (2532) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาน่าจะหมายถึง กระบวนการชี้แนะ แนะนำและให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมของครูในการปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานและความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อประสิทธิภาพอันสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

นิสิตบัณฑิตศึกษา ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2538) สรุปว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกัน ระหว่างบุคลากรที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา และครูผู้สอนเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ บรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษา

กู๊ด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการศึกษาที่จะส่งเสริม แนะนำครูและบุคลากรของโรงเรียน ให้รู้จักวิธีการในการปรับปรุงการเรียนการสอน อันได้แก่การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพ พัฒนาครู การเลือก และปรับปรุงวัสดุประสงค์ เนื้อหา วิธีสอน และ

การประเมินผลการเรียนการสอน

ไวลส์และโลเวลล์ (Wiles and Lovell, 1983) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ ระบบพฤติกรรมขององค์การ ซึ่งเป็นการทำงานที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการสอนของครูในระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนแก่นักเรียนให้ดีขึ้น

แฮร์ริส (Harris, 1985) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาหมายถึง การที่บุคลากรในโรงเรียนกระทำต่อบุคคลหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพื่อคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของโรงเรียน ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อการบรรลุเป้าหมายทางการสอนของโรงเรียน

กลิคแมน (Glickman, 1989) ให้ความคิดเกี่ยวกับการนิเทศว่า เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับงานและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียน การสอน ซึ่งเป็นการสอนในเรื่องหลักสูตร การจัดครูเข้าสอน การจัดสื่อการสอน สิ่งอำนวยความสะดวก การเตรียมและพัฒนาครูรวมทั้งการประเมินผลการเรียนการสอน

จากแนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของการนิเทศการศึกษา ดังที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง วิธีพัฒนาการเรียนการสอนโดยดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการและได้รับความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูงสุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความหมายของการนิเทศการสอน

การนิเทศการสอน (Instructional Supervision) ได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายไว้หลายประการ เช่น

นิพนธ์ ไทยพานิช (2535) กล่าวว่า การนิเทศการสอน คือ กระบวนการและความคิดรวบยอด (Concept) เพื่อที่จะปรับปรุงการสอนของครู เพื่อผลประโยชน์ของนักเรียน ในอันที่จะเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนรู้ให้สูงขึ้น

กลิคแมน (Glickman, 1981) มีความเห็นว่า การนิเทศการสอนเป็นสับเซต (Subset) ของการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการสำหรับปรับปรุงงานและหน้าที่ในชั้นเรียน และกิจกรรมที่ดำเนินในโรงเรียน โดยที่กระทำหรือทำงานโดยตรงกับครู

นิสิตบัณฑิตศึกษา ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2538) สรุปว่า การนิเทศการสอน หมายถึง การปฏิบัติงานของผู้ที่มีหน้าที่นิเทศการศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับครูโดยตรงทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อคุณภาพทางการศึกษาของผู้เรียน

จากความหมายที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การนิเทศการสอน หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานด้วยความร่วมมือของผู้นิเทศและครูผู้สอนที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนบังเกิดผลดีมากที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษานอกระบบการนิเทศการสอน

การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของครูเป็นอย่างมาก เพราะการนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายที่จะแนะนำช่วยเหลือ สนับสนุนให้ครูพัฒนาปรับปรุงวิธีการสอน ดังที่ ภิญญุ สาขร (2524) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาทำให้วิชาชีพทางการศึกษาเจริญงอกงาม ทำให้ครูอาจารย์ได้พัฒนาตัวเองดีขึ้น มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์และมีประสิทธิภาพในการทำงานการศึกษาให้มากขึ้น

กิติมา ปรีดีฉิลก (2532) กล่าวว่า ปัจจุบันการนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อกระบวนการเรียนการสอนมาก ด้วยเหตุผลดังนี้

1. การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและยุ่งยาก จำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศเพื่อเป็นการให้บริการแก่ครูจำนวนมากที่มีความสามารถต่าง ๆ กัน

2. การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครูแม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอในขณะที่ทำงานในสถานการณจริง

3. การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการสอน

4. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่เสมอ

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคม (Social Change) ผู้นิเทศหรือศึกษานิเทศก์ต้องทำตัวเป็นการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา โดยทำการร่วมกับครูอาจารย์ คณะครู คณะบุคคล ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในระดับต่าง ๆ

2. การผลิตครู ต้องเป็นที่ยอมรับกันว่า สถาบันผลิตครูบางแห่งไม่สามารถผลิตครูที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เมื่อครูอาจารย์ไปทำงานในโรงเรียนแล้ว ต้องมีการฝึกอบรมครูประจำการ (Inservice Training) อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ครูนั้นเป็นผู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

3. มาตรฐานการศึกษา (Standardization) ในการรักษามาตรฐานของการศึกษานั้น ต้องอาศัยผู้ชำนาญโดยเลือกมาจากผู้ที่มีความรู้มาทำงานและช่วยนิเทศความรู้ใหม่ให้แก่ครูประจำการให้มีความคิดก้าวไกล

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า สภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมตลอดจนการรักษามาตรฐานการศึกษาไว้ การนิเทศการศึกษาโดยผู้นิเทศมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของครูในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและการนิเทศการสอนเป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศการศึกษา จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการนิเทศการสอนขึ้น

ผู้มีส่วนนิเทศกับการนิเทศการศึกษา

ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการนิเทศการศึกษา คือ ศึกษาธิการ แต่ปัจจุบันการนิเทศการศึกษาโดยศึกษาธิการไม่สามารถกระทำได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากการขยายตัวด้านจำนวนโรงเรียนและขนาดของโรงเรียน ทำให้บุคลากรในโรงเรียนมีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่าเดิม การนิเทศการศึกษาโดยศึกษาธิการจึงไม่เพียงพอ การนิเทศการศึกษาโดยผู้นิเทศภายในโรงเรียนจึงมีบทบาทมากขึ้น หน่วยศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา (2532) กล่าวว่า ผู้นิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน หมายถึง บุคลากรที่อยู่ภายในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาต่าง ๆ รวมไปถึงครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์สูงในสาขาใดสาขาหนึ่ง ที่โรงเรียนมอบหมายให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือครูในการปรับปรุงพัฒนาการสอนให้ดีขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าว ครูศิลปศึกษาซึ่งมีหน้าที่สอนวิชาศิลปะกับชีวิต เป็นบุคลากรกลุ่มหนึ่ง ที่ควรได้รับการนิเทศโดยผู้มีส่วนนิเทศทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ความหมายของความต้องการ

มีนักการศึกษา ได้ให้ความหมายของความ ต้องการ (Needs) ไว้แตกต่างกัน ดังนี้ แมกนีล McNeil (1977) ให้คำจำกัดความว่า ความต้องการ คือ สภาพที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างพฤติกรรมหรือเจตคติของผู้เรียนในสภาพที่ยอมรับกับสภาพที่ได้จากการสังเกต

คอฟแมน (Kaufman and English, 1979) ให้ความหมายของคำว่า ความต้องการ (Need) หมายถึงช่องว่าง (Gap) ระหว่างผลผลิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันกับผลผลิตที่เราต้องการ โดยนำช่องว่างที่ได้รับมาจัดลำดับความสำคัญ แล้วเลือกเอาสิ่งที่สำคัญที่สุดเป็นความต้องการที่ต้องกระทำก่อน

สตัฟเฟิลบีม และคณะ (Stufflebeam and Others, 1985) ได้ให้คำนิยามว่า Need คือ บางสิ่งบางอย่างที่จำเป็นต้องได้รับการตอบสนองหรือเกิดประโยชน์ หากได้รับการตอบสนอง ภาสชาติเหตุผลความจำเป็นที่ชัดเจน

สัททักต์ นีบลีย์ (2535) กล่าวว่า ความต้องการ คือ เงื่อนไขความไม่สอดคล้องระหว่างสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน (Actual Conditions) กับสภาพที่ควรจะเป็น หรือสภาพที่ต้องการ (Desired Conditions) เป็นสภาพที่จำเป็นต้องได้รับการตอบสนอง หรือดำเนินการแก้ไข

เจษฎา แซ่มประเสริฐ (2534) ให้ความหมายของคำว่า ความต้องการว่า หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการหาปัญหาหรือสิ่งที่ยังบกพร่องที่ทำงานไม่บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการจากสภาพที่ควรจะเป็น

ในการพิจารณาค่าว่าสิ่งใดคือปัญหานั้น พิจารณาจากความแตกต่างระหว่างความคาดหวังกับสิ่งที่ทำได้จริงของหน่วยงาน แสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

สัทธัน มนัสไพบูลย์ (1983) ได้สรุปความต้องการออกเป็น 2 อย่าง คือ

1. ความต้องการที่มีจุดมุ่งหมายในการวัดที่แน่นอน (Objective Needs) หมายถึง ความขาดแคลนหรือช่องว่างระหว่างมาตรฐานที่ปรารถนา หรือสิ่งที่ควรจะเป็น มาตรฐานที่เป็นจริง

2. ความต้องการที่แท้จริง (Felt Needs) หมายถึง ความต้องการที่เกิดจากการแสดงออกมาโดยกลุ่มบุคคลนั้น ซึ่งอาจจะเป็นแต่ละบุคคล ผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนการอภิปรายของกลุ่ม

สรุปได้ว่า ความต้องการ หมายถึง ความไม่สอดคล้องกันระหว่างสิ่งที่ประสงค์จะให้ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์กับสิ่งที่ปฏิบัติจริง และควรได้รับการแก้ไขในความไม่สอดคล้อง

ประเภทของความต้องการจำเป็น

มีผู้เสนอแนวคิดในการจำแนกประเภทของ ความต้องการจำเป็นไว้หลายท่าน ดังนี้ สตัฟเฟิลบีม และคณะ (Stufflebeam and Others, 1985) ได้จำแนกประเภทของความต้องการจำเป็นออกเป็น 4 ทิศนะ คือ

1. ทิศนะเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความไม่สอดคล้อง (The Discrepancy View) ตามทิศนะนี้ คือความไม่สอดคล้องระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็น

2. ทิศนะเชิงประชาธิปไตย (The Democratic View) จะเน้นการศึกษาตามความต้องการ ตามการรับรู้ของกลุ่มบุคคลอ้างอิงที่สำคัญ ๆ ขององค์การนั้น ๆ และถือเอาความต้องการของบุคคลเหล่านั้นเป็นความต้องการขององค์การ

3. ทิศนะเชิงวิเคราะห์ (The Analytic View) จะเน้นการรวบรวมปัญหาอย่างเป็นระบบ และแก้ปัญหาอย่างมีแบบแผน

4. ทิศนะเชิงวินิจฉัยวิเคราะห์ (The Diagnostic View) กลุ่มนี้จะมองความต้องการจำเป็นในลักษณะของความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ซึ่งถ้าขาดหายไปหรือไม่ได้รับการตอบสนองแล้วจะเกิดความเสียหาย หรือเกิดอันตราย

โมโรนี (Moroney, อ้างถึงใน เสาวชัย หนิชโรวาท 2535) ได้จำแนกความต้องการจำเป็นออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. Normative Needs เป็นความต้องการที่ยึดมาตรฐานที่ชัดเจน เป็นตัวเปรียบเทียบ เช่น อัตราส่วนครูต่อนักเรียน
2. Perceived Needs เป็นความต้องการตามการรับรู้ของบุคคล
3. Expressed Needs เป็นภาวะของความต้องการ ที่แสดงให้เห็น โดยจำนวนผู้แสดงความต้องการ หรืออยู่ในสภาวะที่เป็นปัญหา
4. Relative Needs ได้จากการพิจารณาการได้รับบริการ ในเขตพื้นที่ต่างกัน เป็นการพิจารณาในแง่ของความเท่าเทียมกันของการได้รับบริการ

การจำแนกประเภทของความต้องการจำเป็น มีประโยชน์อย่างยิ่งในการพิจารณากระบวนการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อหาวิธีการแก้ไขและดำเนินการแก้ไขจากสภาพที่เป็นจริงไปสู่สภาพที่ควรเป็น

การประเมินความต้องการและวิธีการศึกษาความต้องการ

คอฟแมน และ อิงลิช (Kaufman and English, 1979) ได้ให้ความหมายของการประเมินความต้องการ สรุปได้ดังนี้

ประการที่ 1 การประเมินความต้องการ เป็นกระบวนการหาความต้องการท้ายสุด (หรือผลผลิต : output, product, result)

ประการที่ 2 การประเมินความต้องการ เป็นกระบวนการทดลอง สังเกต ที่ต้องการหาผลผลิต โดยมีเกณฑ์ที่ชี้ให้เห็นถึงการพัฒนา และเปรียบเทียบด้านหลักสูตร

ประการที่ 3 การประเมินความต้องการ เป็นกระบวนการหาความเชื่อมั่นของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ข้อทดสอบมาตรฐานและ/หรือข้อทดสอบอิงเกณฑ์ว่ามีความเหมาะสม

ประการที่ 4 การประเมินความต้องการ เป็นเครื่องมือที่ชี้ให้เห็นถึงความต้องการระหว่างผลที่ได้กับผลที่ต้องการ โดยเรียงลำดับความต้องการสูงสุดและเลือกนำมาปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสูตรและกระบวนการจัดการ

สวีมล ว่องวานิช (2531) ได้เสนอแนวคิดในการประเมินความต้องการ โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. พยายามกำหนดสิ่งที่มุ่งหวัง (what should be)
2. พยายามวัดสถานการณ์หรือสถานการณ์ที่เป็นจริงในปัจจุบัน (what is)
3. หาความแตกต่างระหว่างข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 และข้อ 2
4. ศึกษาสาเหตุหรือเหตุผลที่ทำให้เกิดความแตกต่าง (ปัญหา) ในข้อ 3
5. จัดลำดับความสำคัญของปัญหา

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2533) ได้เสนอขั้นตอนการประเมินความต้องการไว้

7 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนก่อนการดำเนินงาน
- ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนประเมินความต้องการ
- ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดสถานการณ์ปัจจุบัน
- ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดสถานการณ์ที่คาดหวังไว้
- ขั้นตอนที่ 5 การหาความต้องการทางการเรียนรู้
- ขั้นตอนที่ 6 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการเรียนรู้
- ขั้นตอนที่ 7 การจัดการประชุม อบรม

คอฟแมน และอิงลิช (Kaufman and English, 1979) ได้เสนอการวางแผนอย่างละเอียด ในการหาความต้องการประกอบด้วยขั้นตอนทั่ว ๆ ไป 14 ขั้นตอน ดังนี้

1. วางแผนเพื่อที่จะทำแผน : กำหนดวิธีการและจุดประสงค์ การเตรียมการ ซึ่งรวมไปถึงกำหนดเวลา แหล่งวิทยากร และบุคคลที่เกี่ยวข้อง
2. ที่มาของจุดหมาย : ขอร้องผู้เชี่ยวชาญ (ผู้ที่มีความรู้) ในการกำหนดผลผลิตทางการศึกษาว่าเป็นที่พอใจหรือไม่
3. ความสมบูรณ์ของจุดหมาย : หาความเชื่อมั่นโดยถามนักศึกษาและที่ไม่ใช่ นักศึกษาว่า จุดหมายเหมาะสมหรือไม่
4. การจัดลำดับความสำคัญของจุดหมาย : สุ่มประชากรที่มีนักเรียน นักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ให้ช่วยเรียงลำดับตำแหน่งของจุดหมาย
5. ความสำเร็จของจุดหมาย : ความสำเร็จของจุดหมายต้องเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่วัดได้
6. ความสมบูรณ์เชื่อมั่นของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม : การแปลงจุดมุ่งหมายเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมต้องถูกต้องและเฉพาะเจาะจง
7. จัดลำดับของจุดหมายอีกครั้งหนึ่ง : พิจารณาจุดหมายจากผลการสุ่มอีกครั้งหนึ่งในขั้นที่ 3 ส่วนขั้นที่ 3 จะทำอีกครั้งก็ได้ถ้าต้องการ

8. กำหนดข้อมูลนำเข้าในจุดหมาย : กำหนดจุดประสงค์ในอนาคต ใช้เทคนิค เดลฟาย (The Delphi Technique) โดยการทำนายทิศทาง (การศึกษา) ในอนาคต เพื่อนำไปใช้แยกแยะทำให้จุดหมายทางการศึกษาที่ได้มาจากจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

9. จัดจุดหมายอีกครั้ง : โดยใช้งานวิจัยและการศึกษา วิธีในการทำซ้ำได้ เช่น เทคนิคเดลฟาย (The Delphi Technique)

10. เลือกเครื่องมือทดสอบ หรือเทคนิควัดผลเพื่อใช้ในการประเมิน : เครื่องมือที่ใช้ต้องระบุแน่ชัดถึงระดับความสามารถนักเรียน บอกได้ว่าผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนอยู่ในระดับที่ต้องการหรือไม่

11. เปรียบเทียบข้อมูล : นำข้อมูลที่รวบรวมเข้าตาราง แผนภูมิ กราฟ ฯลฯ คอฟแมน และ อิงลิช (Kaufman and English) ซึ่งให้เห็นว่า การประเมินความต้องการ เป็นกระบวนการเสนอให้ช่องว่างที่ชัดเจน หรือความแตกต่างระหว่างเกณฑ์ 2 ชุด ข้อมูลสภาพและผลที่ต้องการในอนาคต และข้อมูลที่เป็นอยู่ ในการเสนอข้อมูลนั้น ข้อมูลที่มีรายละเอียดมากที่สุดจะถูกแบ่งจัดกลุ่มเพื่อพิจารณาตัดสินใจในขั้นสุดท้าย

12. เขียนข้อความของความ ต้องการ

13. จัดลำดับข้อความสำคัญของจุดหมาย : โดยใช้ระดับความแตกต่างระหว่างผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่ต้องการกับที่เป็นจริง

14. เขียนข้อความที่เป็นความต้องการ : ซึ่งเป็นขั้นสิ้นสุดของการประเมินความต้องการ

การศึกษาหาความต้องการนั้น มีวิธีการที่จะศึกษาเกี่ยวกับความต้องการได้โดย ศึกษาจากสภาพการณ์ที่ไม่สอดคล้อง อันเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นโดยวิธีการประเมินความต้องการ (Needs Assessment) ซึ่งคอฟแมน และอิงลิช (Kaufman and English, 1979) ได้ให้ทัศนะว่า การประเมินความต้องการเป็นกระบวนการประเมินช่องว่าง (Gap) ระหว่างผลผลิตที่เป็นอยู่ในสภาพปัจจุบันกับผลผลิตที่เราต้องการแล้วจัดช่องว่างตามลำดับความสำคัญเลือกเอาสิ่งที่มีความสำคัญไปปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือสนองความต้องการเหล่านั้น

ดังนั้นการศึกษาความต้องการการนิเทศการสอนของครูศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษา
 ตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจะใช้หลักการดังกล่าว โดย
 ศึกษาจากสภาพการณ์ของความพร้อมส่อคล้อง หรือสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ระหว่างสิ่งที่ปฏิบัติหรือ
 เข้าใจกันอยู่ในสภาพปัจจุบัน กับสิ่งที่เป็จุดประสงค์ที่ควรจะต้องเป็นตามหลักการที่ตั้งไว้
 ถ้าสิ่งใดครูศิลปศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจ แสดงว่าสิ่งนั้นเป็นความต้องการของครูที่ควร
 ได้รับการนิเทศเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ ในการสอนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของ
 หลักสูตร ซึ่งเป็นงานของผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศจะได้ทำหน้าที่ตรงกับความต้องการของผู้รับการนิเทศ
 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่จำเป็นของครูศิลปศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครูศิลปศึกษา ที่สอนวิชาศิลปะกับชีวิตโดยตรงนั้นมีน้อยมาก
 ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการ
 อ้างอิง จากการศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ได้นำมาสรุปเป็นขอบเขตการศึกษา
 ความต้องการในการจัดการศึกษาวิชาศิลปะกับชีวิตให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์
 ครูศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ควรมีความรู้ความเข้าใจในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านหลักสูตร
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน
3. ด้านการวัดผลและประเมินผล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 ด้านหลักสูตร

หลักสูตร นักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า "หลักสูตร" ไว้แตกต่างกันไป ดังต่อไปนี้

กู๊ด (Good, 1959) ให้คำจำกัดความว่า หลักสูตร คือ เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษาให้จบชั้นหรือประกาศนียบัตรในหมวดวิชาที่สำคัญหรือเป็นเค้าโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่ต้องสอนที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็กเพื่อให้เด็กมีความรู้สูงขึ้น หรือได้รับประกาศนียบัตรเพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อในทางอาชีพต่อไป

ทาบ (Taba, 1962) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แนวทางในการเตรียมพลเมืองที่จะให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่สามารถสร้างสรรค์ผลผลิตให้แก่วัฒนธรรมนั้น

บุญมี เหมรชอด (ม.ป.ป) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ที่ทางโรงเรียนจัดให้ผู้เรียน เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน ไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทั้งในและนอกโรงเรียน

สุจิต เพ็ชรชอบ (2523) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง ประมวลประสบการณ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและช่วยทำให้เกิดการพัฒนาทุกด้าน

ขำรง บัวศรี (2532) ได้กำหนดคำนิยามว่าหลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระกิจกรรม และมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนดำเนินการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จัดเนื้อหาและประสบการณ์ให้กับผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายของการศึกษา

องค์ประกอบของหลักสูตร

หลักสูตรจะมีความหมาย โดยสมบูรณ์นั้นมี องค์ประกอบเป็นสำคัญ ที่ทำให้เห็น โครงสร้างของหลักสูตร ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ดังนี้ ทาบ (Taba, 1962) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่าประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์ (Objectives)
2. เนื้อหาวิชา (Subject Matter)
3. วิธีสอน และการจัดดำเนินการ (Method and Organization)
4. การประเมินผล ((Evaluation)

สมิทธ คุณานุกร (2523) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรจะประกอบด้วย

1. ความมุ่งหมาย (Objectives)
2. เนื้อหา (Content)
3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation)
4. การประเมินผล (Evaluation)

บุญมี เฌรชลด (ม.ป.ป.) สรุปองค์ประกอบของหลักสูตรว่าประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางที่ชี้แนะว่าเรากำลังทำอะไร และจะดำเนินการในลักษณะใด เพื่อผลประโยชน์อะไรและจะติดตามผลโดยวิธีไหน
2. เนื้อหาของหลักสูตร คือ องค์แห่งความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ส่วนการที่จะได้เนื้อหา และประสบการณ์ที่พึงประสงค์ ต้องอาศัยกระบวนการ 2 อย่าง คือ การเลือกเนื้อหาและการจัดลำดับเนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นกระบวนการที่แปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ซึ่งรวมถึงกิจกรรมหลัก 4 ประการ คือ การศึกษาหลักสูตร การวางแผนการสอน การสอน การประเมินผลการสอน

4. การประเมินผลหลักสูตร เพื่อหาคำตอบว่า หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่ตั้ง
จุดมุ่งหมายไว้หรือไม่มากนักขอเพียงใด มีอะไรเป็นสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลว
ซึ่งมีขอบเขตรวมถึงการวิเคราะห์ตัวหลักสูตร การวิเคราะห์กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้
การวิเคราะห์สัมฤทธิ์ผลของผู้เรียนและการวิเคราะห์โครงการประเมินผลหลักสูตร

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักสูตรควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาวิชา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

หลักสูตรจะเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การนำ
หลักสูตรไปใช้ โดยเฉพาะการสอนของครูและการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน ดังที่ บุญมี
เดระฮอด (ม.ป.ป.) กล่าวว่า การสอนของครูถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้
ว่าจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่เพียงใด คือครูต้องเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของตน ต้องเลือกใช้วิธีสอน
ให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ให้ความรู้ คำแนะนำ
อำนวยความสะดวกและให้กำลังใจแก่ครู เพื่อให้การสอนของครูและการเรียนของเด็กบังเกิด
ผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum)

หลักสูตรมีหลายรูปแบบแตกต่างกันไปตามแนวคิดของนักการศึกษา ในการออกแบบหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในแต่ละยุคสมัย หลักสูตรบูรณาการเป็นหลักสูตรประเภทหนึ่งที่มีแนวคิดว่า ในชีวิตจริงคนเรานั้น เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเราไม่ได้ใช้ความรู้ในศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งโดยเฉพาะ มากนักปัญหาหากแต่พยายามใช้ประสบการณ์ที่ได้รับมาทั้งหมดรวมกันเพื่อแก้ปัญหา (ประไพพรรณ โภคีสุนทร, 2533) แนวคิดดังกล่าว มีความเหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน โดยเปิดโอกาสให้แก่วิชาเรียนได้สำรวจและแสดงตนเองในส่วนที่สัมพันธ์กับสภาพการณ์ที่เป็นจริงในชีวิตของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความสุขในการใช้ชีวิตในสังคม ซึ่งนักการศึกษา ได้กล่าวถึงหลักสูตรบูรณาการไว้หลายท่าน ดังนี้

ขำรง บัวศรี (2532) กล่าวว่า หลักสูตรบูรณาการ เป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากหลักสูตรกว้าง โดยนำเอาเนื้อหาวิชาต่าง ๆ มาหลอมรวมกัน ทำให้ความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละวิชาหมดไป การผสมผสานเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ เข้าเป็นเนื้อเดียวกันนี้ ทำให้หลายวิชาอย่างไรก็ตามการที่มีการจัดทำหลักสูตรบูรณาการขึ้น ไม่ใช่เพียงเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรรายวิชาเท่านั้น ยังมีเหตุผลและความคิดพื้นฐานสนับสนุนอยู่ด้วย

สุจิต เพ็ชรชอบ (2523) กล่าวว่า หลักสูตรบูรณาการคือ หลักสูตรที่รวมประสบการณ์ในการเรียนรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ประสบการณ์นั้น ๆ ผู้ทำหลักสูตรได้คัดเลือกตัดตอนมาจากหลาย ๆ สาขาวิชา แล้วมาจัดเข้าเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ การจัดเนื้อหาบูรณาการเข้าด้วยกันจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ต่อเนื่อง มีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตและต่อพัฒนาการของตนเอง ผู้เรียนที่ได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนการสอนตามหลักสูตรบูรณาการจะเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพดี มีความรู้ดีเกี่ยวกับอดีต มีความเข้าใจและวางตนได้ดีในปัจจุบัน และสามารถที่จะปรับคนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ได้ จุดมุ่งหมายในการบูรณาการเนื้อหาวิชา ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันนี้เน้นที่ตัวเด็กและปัญหาของสังคมเป็นสำคัญไม่ได้เน้นที่เนื้อหาวิชา

เรณูมาศ วิจิตรวัตนะ (2535) กล่าวว่า หลักสูตรบูรณาการเป็นหลักสูตรซึ่งจะไม่กำหนดขอบเขตของเนื้อหาวิชา อยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติ และการสืบค้นหาที่เป็นไปตามธรรมชาติของผู้เรียน รวมทั้งอยู่บนพื้นฐานของกิจกรรม และประสบการณ์ของผู้เรียนซึ่งไม่ยอมรับการแบ่งเนื้อหาออกเป็นส่วน ๆ นอกจากนี้หลักสูตรบูรณาการยังเป็นการจัดการเนื้อหาและกระบวนการการเรียนรู้แบบสหวิทยาการ

เสรีศรี ไชยสร (2526) กล่าวถึง บูรณาการในหลักสูตรอาจแยกได้เป็น ดังนี้

1. บูรณาการเชิงเนื้อหาวิชา เป็นการผสมผสานเนื้อหาวิชาในลักษณะหลอมรวมแบบแกน แบบสหวิทยาการ จะเป็นหน่วยก็ได้ หรือจะเป็นโปรแกรมก็ได้เช่นเดียวกัน การผสมผสานของเนื้อหาวิชาในแง่ของทฤษฎีกับการปฏิบัติ หรือ เนื้อหาที่สอนกับชีวิตจริง
2. บูรณาการเชิงวิธีการ เป็นการผสมผสานวิธีการเรียนการสอนแบบต่าง ๆ กัน โดยพยายามใช้สื่อประสม และใช้วิธีการประสมให้มากที่สุด

หลักสูตรบูรณาการจะต้องมีการผสมผสานทั้งในด้านเนื้อหาและในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะจะทำให้เด็กมีประสบการณ์ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์และต่อเนื่องกัน

ธำรง บัวศรี (2532) ได้สรุปข้อดีข้อเสียของหลักสูตรบูรณาการ ไว้ดังนี้

ส่วนดี

1. เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาที่เรียน กับวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องทำให้เป็นผู้มีทัศนะกว้างไกล จิตใจไม่คับแคบ
2. เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนได้หลายรูปแบบ
3. เป็นหลักสูตรที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำเอาสิ่งที่เรียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้มาก
4. เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมทักษะและความสามารถในการแก้ปัญหา ทั้งผู้เรียนและผู้สอน รวมทั้งส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยด้วย

ส่วนเสีย

1. เป็นหลักสูตรที่จัดทำขึ้นได้ยาก เพราะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ชำนาญในวิชาการหลายฝ่าย และต้องเป็นความร่วมมือที่ตรงไปตรงมาด้วย
2. เป็นหลักสูตรที่ยากแก่การสอน จะต้องอาศัยผู้สอนที่มีความสามารถ มีความชำนาญและรอบรู้ นอกจากนี้ในบางครั้งจะต้องสอนเป็นทีม โดยให้ผู้สอนหลาย ๆ คน ซึ่งทำให้การบริหารการเรียนการสอนยุ่งยาก
3. ความกว้างขวางของหลักสูตร อาจทำให้ผู้เรียนไม่มีความรู้ลึกซึ้ง ในเนื้อหาที่เรียน นอกจากนี้ถ้าสอนไม่เก่งอาจทำให้ผู้เรียนมองไม่เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่าง ๆ อีกด้วย

หลักสูตรบูรณาการเป็นหลักสูตรที่จัดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการพัฒนาบุคคลให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีวิธีการสอนให้ผู้เรียนทำงานตามหัวเรื่อง กิจกรรมหรือปัญหาในชีวิตจริง เป็นหลักสูตรที่มีทั้งส่วนดีและส่วนเสีย แต่อย่างไรก็ตาม การนำหลักสูตรบูรณาการมาใช้ในวิชาศิลปะกับชีวิต จะทำให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับจากการผสมผสานกันไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ตรงตามจุดหมายของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา

หลักสูตรวิชาศิลปศึกษา

หลักสูตรวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ประกอบด้วยวิชาบังคับแกนและวิชาเลือกเสรี โดยมีจุดประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจพื้นฐานด้านศิลปะ
2. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทย และรู้จักรักษาเพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป
3. เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะพัฒนาจิตใจ บุคลิกภาพและรสนิยม
4. เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะได้ตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเอง

สำหรับวิชาบังคับแกน ได้เปลี่ยนแปลงจากหลักสูตรเดิม โดยรวมวิชาทัศนศิลป์ และ
 ดนตรีศึกษา เป็นวิชาเดียวกันใช้ชื่อว่า "ศิลปะกับชีวิต" กำหนดให้นักเรียนทุกคนต้องเรียน
 ต่อเนื่องกันตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โดยมีโครงสร้าง ดังนี้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ศ 101 ศิลปะกับชีวิต 1	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5	หน่วยการเรียนรู้
ศ 102 ศิลปะกับชีวิต 2	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5	หน่วยการเรียนรู้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ศ 203 ศิลปะกับชีวิต 3	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5	หน่วยการเรียนรู้
ศ 204 ศิลปะกับชีวิต 4	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5	หน่วยการเรียนรู้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ศ 305 ศิลปะกับชีวิต 5	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5	หน่วยการเรียนรู้
ศ 306 ศิลปะกับชีวิต 6	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5	หน่วยการเรียนรู้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรได้กำหนดค่าอธิบายรายวิชา วิชาศิลปะกับชีวิต 1-6 ไว้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

ศ 101 ศิลปะกับชีวิต 1

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในเรื่อง การเขียนรูป และ/หรือการปั้นรูป ตามแบบหรือของจริง โดยเน้นการสังเกต รูปร่าง รูปทรง ขนาด สีและสัดส่วน ด้านขับร้องดนตรี นาฏศิลป์ในเรื่อง การขับร้องเพลงร่ำวง เพลงพื้นเมือง เพลงประกอบการฟ้อนรำและเพลงอื่น ๆ โดยสามารถฟังและทำจังหวะให้เข้ากับเพลง และฟ้อนรำอย่างง่าย ๆ เพื่อให้มีความรู้พื้นฐาน ความเข้าใจ ชื่นชม และเห็นคุณค่าของศิลปะนั้น ๆ

ศ 102 ศิลปะกับชีวิต 2

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในเรื่อง การเขียนรูป และ/หรือการปั้นรูป เป็นทิวทัศน์หรือเรื่องราวการดำรงชีวิตและอื่น ๆ ตามความสนใจ ความสามารถ ความถนัด ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของแต่ละคน ด้านขับร้อง ดนตรี นาฏศิลป์ ในเรื่อง การขับร้องบรรเลงเพลงไทย เพลงไทยสากล เพลงพื้นเมือง เพลงประกอบการฟ้อนรำ และเพลงอื่น ๆ โดยใช้โน้ตขั้นพื้นฐานประกอบ และการฟ้อนรำที่มีแบบแผนอย่างง่าย ๆ เพื่อให้มีความรู้พื้นฐาน ความเข้าใจ ชื่นชม และเห็นคุณค่าของศิลปะนั้น ๆ

ศ 203 ศิลปะกับชีวิต 3

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในเรื่อง จิตรกรรม และ/หรือประติมากรรม ตามความสนใจ ความสามารถ ความถนัด ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของแต่ละคน ด้านขับร้อง คนตรี นาฏศิลป์ในเรื่อง การขับร้องเพลงไทย เพลงไทยสากล เพลงประกอบการฟ้อนรำ เพลงประสานเสียงอย่างง่าย โดยใช้โน้ตขั้นพื้นฐานประกอบการขับร้อง และการบรรเลง และการฟ้อนรำที่มีแบบแผนอย่างง่าย ๆ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความงาม ความหมาย และคุณค่า ได้ตามวุฒิภาวะ

ศ 204 ศิลปะกับชีวิต 4

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในเรื่อง งานออกแบบเบื้องต้น ด้านขับร้อง คนตรี นาฏศิลป์ในเรื่อง การขับร้องเพลงไทย เพลงไทยสากล เพลงประกอบการฟ้อนรำ เพลงประสานเสียง ประดิษฐ์ท่าอย่างง่าย ๆ สำหรับใช้ประกอบเพลง และ/หรือการปฏิบัติเครื่องดนตรีอย่างง่าย ๆ ตามความถนัด เพื่อให้สามารถแสดงออกทางศิลปะได้ตามวุฒิภาวะ

ศ 305 ศิลปะกับชีวิต 5

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในเรื่อง การนำความรู้ทางทัศนศิลป์มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านขับร้อง คนตรี นาฏศิลป์ในเรื่อง การขับร้อง การบรรเลง คนตรี การฟ้อนรำและการฟังเพลงในโอกาสต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำความรู้และความเข้าใจทางศิลปะมาปรับใช้อย่างเหมาะสม มีรสนิยม เกิดความงาม และกลมกลืนกับชีวิตประจำวัน

ศ 306 ศิลปะกับชีวิต 6

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในเรื่อง การนำความรู้ ความสามารถทาง ทัศนศิลป์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ด้านขับร้อง ดนตรี นาฏศิลป์ในเรื่อง การปฏิบัติเครื่องดนตรีตาม ลำนำหรือรวมวง การฟ้อนรำแบบมาตรฐาน รำพื้นเมือง การแสดงที่เป็นศิลปะของท้องถิ่น เพื่อให้สามารถนำศิลปะให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเยาวชน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ หลักสูตรจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงไร สัมพันธ์อยู่กับ การนำไปใช้ของครูผู้สอน ดังนั้นครูศิลปศึกษาจึงจำเป็นต้องศึกษาหลักสูตรศิลปศึกษาใน รายวิชาศิลปะกับชีวิต ให้เข้าใจชัดเจน เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตาม จุดหมายของหลักสูตร

2 ด้านการจัดการเรียนการสอน

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

กำหนดให้การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับจุดเน้นของหลักสูตร คือ การเรียนการสอนที่เน้น กระบวนการ สนองความต้องการของท้องถิ่น และการเลือกเรียนตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของครูผู้สอน ที่จะถ่ายทอด จัดหาเนื้อหา และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนตามจุดประสงค์ของหลักสูตร เป็นการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้มี พัฒนาการด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะกระบวนการต่าง ๆ เช่น การคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหา เป็น รวมถึงค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรมด้วย เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ ประโยชน์ในการดำรงชีวิต

วัลลภ กันททรัพย์ (2534) กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการว่า เป็นการฝึกฝนผู้เรียนให้รู้จักใช้กระบวนการต่าง ๆ โดยใช้นิทานหรือเรื่องสั้นเป็นสื่อ ผู้เรียนจะรับรู้ได้มาก และรับรู้ได้ทันกับวิชาการใหม่ ๆ และพร้อมจะรับสถานการณ์ในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการนี้ กรมวิชาการเรียกว่า "ทักษะกระบวนการ" จัดเป็น 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
2. คิดวิเคราะห์วิจารณ์
3. สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
4. ประเมิน และเลือกทางเลือก
5. กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
6. ปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์
7. ประเมินระหว่างปฏิบัติ
8. ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
9. ประเมินผลรวม เพื่อให้เกิดความภูมิใจ

ทักษะกระบวนการ เป็นชื่อเฉพาะ และมีความหมายว่า เป็นกระบวนการปฏิบัติหรือกระบวนการทำงานที่ครบขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มแรกจนงานแล้วเสร็จอย่างดี มีคุณภาพน่าพอใจ

กรมวิชาการ (2537) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษา ควร มีลักษณะ ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอน ควรจัดในลักษณะของกระบวนการกลุ่ม เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อให้เด็กได้ทำงานร่วมกัน คิดร่วมกัน ฝึกการคิดอย่างมีเหตุผล ได้ช่วยเหลือกันในขณะที่ฝึกปฏิบัติได้ค้นพบข้อบกพร่อง หาวิธีการแก้ปัญหา แก้ไขปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้นจนเกิดความมั่นใจและภูมิใจ

2. การจัดการเรียนการสอนจะต้องให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ครูควรหาแบบอย่างที่หลากหลายให้นักเรียนได้เลือกเรียนเองบ้าง ไม่ใช่ครูเป็นผู้กำหนดให้ทั้งหมด พยายามดึง

ความคิดและความสามารถออกมาจากตัวนักเรียนให้มากที่สุด

3. ครูจะต้องคอยกระตุ้นด้วยคำถามให้นักเรียนคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลว่าอะไรดี ไม่ดีอย่างไร เหมาะสมกับความสามารถหรือความพร้อมของคนหรือไม่ สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นเพียงใด ตลอดจนความเป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติ โดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาให้คำแนะนำ และชี้แนะตามความเหมาะสม

4. เมื่อผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนชอบและคิดว่าจะสามารถทำได้แล้ว ให้ทดลองฝึกปฏิบัติและสำรวจปัญหา ขอบบพร่อง และหาทางแก้ปัญหา แล้วปรับปรุงตนเองให้พัฒนาขึ้น จนเกิดความมั่นใจและภูมิใจ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในโอกาสต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสม

5. ครูจะต้องสังเกตชั้นตอนหรือกระบวนการทำงานไม่ใช่แค่ผลงาน คือ จะต้องสังเกตว่านักเรียนทำงานร่วมกันได้หรือไม่ รู้จักคิด สามารถแก้ปัญหาหรือขอบบพร่องได้อย่างไร ชอบรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีความรับผิดชอบ ตลอดจนการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

6. คาบเวลาเรียนซึ่งกำหนดไว้โดยประมาณ ครูสามารถปรับให้เหมาะสมกับกิจกรรมและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ได้ การสอนจะสอนกิจกรรมใดก่อน-หลัง ครูสามารถเลือกได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความพร้อม ความต้องการของผู้เรียนและสภาพท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ ควรประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

การเตรียมการสอนเป็นการวางแผนล่วงหน้าของครูในการจัดการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับจุดเน้น และแนวทางการใช้หลักสูตรดังที่ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2529) ได้กล่าวว่า การวางแผนการสอนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการสอนที่เป็นการเตรียมการล่วงหน้าก่อนสอน โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้จากการดำเนินงานตามระบบการสอน

นอกจากนี้ ไททฤษฎี สีนลาวัฒน์ (2524) ได้ให้ความหมายของการวางแผนการสอนว่า คือ กิจกรรมในการคิดและทำของครูก่อนที่จะเริ่มดำเนินการสอนวิชาใดวิชาหนึ่ง โดยทั่วไปจะประกอบด้วย การกำหนดจุดมุ่งหมาย การคัดเลือกเนื้อหา การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนและการประเมินผล

เสริมศรี ไชยศรี (2526) กล่าวว่า การวางแผนการสอนมี 2 ระดับ คือ

1. การวางแผนระยะยาว หรือโครงการสอน (Long-Range Planning) เป็น การวางแผนการสอนวิชาหนึ่งตลอดปี ตลอดเทอมหรือตลอด 2-3 ปี เป็นแบบซึ่งครูผู้รับผิดชอบ จะต้องคิดคำนวณเวลาที่หมดที่มีสำหรับการสอนภาคเรียนนั้น โดยยึดถือแนวทางจากหลักสูตร แม่บท แล้วกำหนดเวลาสำหรับสอนในแต่ละเรื่อง และเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับเวลา

2. การวางแผนการสอนระยะสั้น เป็นการวางแผนสำหรับแต่ละเรื่อง หรือหน่วยการสอน อาจทำให้ลักษณะของบันทึกการสอนก็ได้

สันต์ ชรรมบำรุง (2527) กล่าวถึงโครงการสอน ดังนี้

1. โครงการสอน คือ เอกสารใช้ประกอบการสอนวิชาต่าง ๆ โดยจัดแบ่งเนื้อหา ออกเป็นรายการหัวข้อย่อย ๆ พอที่จะสอนได้ในชั่วโมงหนึ่ง ๆ ทั้งนี้ต้องพิจารณาให้อยู่ใน ขอบเขตของหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำขึ้น

2. โครงการสอน คือ การจัดแบ่งเนื้อหาหรือกิจกรรมที่ต้องสอนให้เหมาะสม พอดี กับเวลาปฏิบัติ เพื่อให้การปฏิบัติการสอนได้ผลสมความมุ่งหมาย

ฉกรรจ์ สุกขจิตต์ (2536) ระบุว่า โครงการสอนเป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อ วัตถุประสงค์หลัก คือ ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนให้เกิด ความต่อเนื่อง มีรายละเอียดเนื้อหาโดยจัดให้เหมาะสมกับเวลาในแต่ละภาคการศึกษา ลักษณะ ของโครงการสอนมีต่าง ๆ กันตามจุดมุ่งหมายของผู้จัดทำ อย่างไรก็ตามควรบ่งถึงเนื้อหาและ เวลาไว้ ประโยชน์ของโครงการสอน คือ ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตในการจัดทำ บันทึกการสอน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สันต์ ชรรมบำรุง (2527) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของโครงการสอนไว้ ดังต่อไปนี้

1. ใช้เป็นแนวทางการสอน เป็นประโยชน์กับครูใหม่ ครูประจำชั้น ครูที่สอนชั้นเดียวกันหลายห้อง และครูที่สอนแทนครูที่ขาดการสอน
2. ช่วยให้ครูสอนตรงตามหลักสูตร ได้กำหนดเวลาโดยไม่ต้องสอนเร็วหรือช้าเกินไป และมีการซ้ำซ้ำทวนเป็นระยะ
3. เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมร่วมกัน สำหรับโรงเรียนที่มีห้องเรียนระดับชั้นเดียวกัน ครูประจำชั้นแต่ละห้องมีโอกาสร่วมกันวางแผนกิจกรรมวิธีสอนตลอดจนอุปกรณ์การสอนใช้ด้วยกัน
4. ช่วยให้ผุ้มีเทศวิสัยที่จะแนะนำครูเกี่ยวกับการเรียนการสอน ตลอดจนจัดบริการความสะดวกด้วยประการต่าง ๆ
5. ใช้เป็นแนวทางสร้างแบบทดสอบ ให้ครอบคลุมหัวข้อเรื่องที่สอนและสร้างแบบทดสอบให้ตรงเป้าหมายของลักษณะวิชา เพื่อวัดผลและประเมินผลได้อย่างแท้จริง

หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมสามัญศึกษา (ม.ป.ป.) กล่าวว่า แผนการสอน คือ แผนการหรือโครงการที่จัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อการปฏิบัติการสอนในวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระบบ และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สังัด อุทรานันท์ (2527) กล่าวว่า การจัดทำแผนการสอนเป็นการขยายรายละเอียดของหลักสูตรให้ไปสู่ภาคปฏิบัติ โดยการกำหนดกิจกรรมและเวลาไว้อย่างชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้

สงบ ลักษณะ (2533) กล่าวว่า การทำแผนการสอน คือ การวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนล่วงหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกการสอน มีวัตถุประสงค์ให้ครูผู้สอนโดยตรงได้ออกแบบและเตรียมการสอนล่วงหน้า ให้เห็นรายละเอียดของกิจกรรมการเรียนการสอนของแต่ละหัวข้อของเนื้อหาวิชา หรือสำหรับการสอนแต่ละครั้ง

การวางแผนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตโดยเน้นทักษะกระบวนการ ส่งบ ลักษณะ (2534) ได้กำหนดแนวทางวางแผนการสอนไว้ตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตร โดยศึกษาจุดหมาย ศึกษาจุดประสงค์ของหมวดวิชา/กลุ่ม ประสพการณ์ ศึกษาคำอธิบายรายวิชา

2. กำหนดจุดประสงค์ปลายทางของวิชาที่สอนให้สะท้อนจุดหมายและจุดประสงค์ หมวดวิชา/กลุ่มประสพการณ์ และจุดประสงค์ของรายวิชาที่ศึกษา ได้จากคำอธิบายรายวิชาและ เอกสารอื่น ๆ โดยควรกำหนดให้ครอบคลุมทั้งคุณสมบัติ ความรู้ความคิด การปฏิบัติและจิตพิสัย

3. กำหนดจุดประสงค์นำทางโดยนำจุดประสงค์ปลายทางมาแตกเป็นจุดประสงค์ ย่อย ๆ ทั้งนี้อาจต้องนำเค้าโครงเนื้อหาวิชามาพิจารณาประกอบด้วยก็ได้ เพื่อให้วางแผนได้ ครอบคลุมหลักสูตรตามที่ระบุไว้ในคำอธิบายรายวิชา รวมทั้งควรนำทักษะกระบวนการทั้ง 9 ประการ มาคิดแปลงเสริมเข้าไปในจุดประสงค์ย่อย ๆ เหล่านั้นตามความเหมาะสม ทักษะกระบวนการบางข้ออาจถูกนำมาใช้มาก ถ้าเนื้อหาวิชาเนื้ออ่านวน บางกระบวนการอาจ นำมาใช้น้อย แต่เมื่อพิจารณาจุดประสงค์นำทางตลอดทั้งหมดใน 1 วิชาแล้ว ควรมีโอกาส แทรกทักษะกระบวนการเอาไว้ได้ครบ 9 ประการ

4. แนวทางการสร้างจุดประสงค์นำทางที่ง่ายวิธีหนึ่ง คือ กำหนดสาระสำคัญของ วิชานั้นให้สะท้อนเนื้อหาและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของหลักสูตรวิชานั้น แล้วนำสาระสำคัญของ วิชา นั้น แต่ละสาระมาพิจารณากระบวนการเรียนรู้ และแทรกทักษะกระบวนการเท่าที่จะ แทรกได้เข้าไปในกระบวนการเรียนรู้ แล้วจึงเขียนเป็นจุดประสงค์นำทางหลาย ๆ ข้อ ให้สะท้อนทักษะกระบวนการในจุดประสงค์นำทางเหล่านั้น

5. วางแผนออกแบบกิจกรรม (วิธีการได้รับประสพการณ์ของเด็ก) ให้สอดคล้อง กับจุดประสงค์นำทางเหล่านั้น ซึ่งจะครอบคลุมถึงการให้สื่อ วัสดุอุปกรณ์การสอนและการวัดผล ประเมินผล หัวใจสำคัญของการจัดการเรียนการสอนคือ การออกแบบกิจกรรมให้เด็กได้สังเกต รับรู้ เกิดความคิดรวบยอด ตระหนักในเป้าหมายและประโยชน์ ได้ศึกษาค้นคว้าทดลอง

ได้อภิปรายตอบคำถามรายงานหรือแสดงความคิดเห็น ได้แก่ปัญหา ได้ปฏิบัติ ฯลฯ ตามกระบวนการที่เหมาะสม โดยใช้แหล่งกระบวนการต่าง ๆ นำมาประยุกต์ ให้สอดคล้องกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชาและลักษณะของเด็กแต่ละวัย

นักการศึกษาได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแผนการสอนไว้หลายท่าน สรุปได้ว่าแผนการสอนประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. วิชา หัวเรื่อง เวลาเรียนและระดับชั้น เป็นส่วนที่บอกว่า แผนการสอนนี้เป็นของวิชาอะไร เรื่องอะไร ใช้เวลาเรียนมากน้อยเพียงไรและใช้ในระดับชั้นใด

2. ความคิดรวบยอด/หลักการ เป็นสาระสำคัญของเรื่องที่จะสอน

3. จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นสิ่งที่คาดหวังว่าจะให้เกิดผลด้านพฤติกรรมต่าง ๆ คือความรู้ความเข้าใจ ทักษะความสามารถและเจตคติ

4. เนื้อหาวิชา เป็นเนื้อเรื่องที่ต้องการจะให้เกิดกับผู้เรียน

5. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการบอกแนวทางการกระทำของนักเรียน ซึ่งอาจแบ่งเป็น 3 ตอน คือ การนำเข้าสู่บทเรียน การดำเนินการสอนและการสรุปบทเรียน

6. สื่อการสอน เป็นรายการวัสดุ อุปกรณ์ สื่อการสอนต่าง ๆ ที่ช่วยให้การดำเนินการสอนเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็วและได้ผลดี

7. การวัดผล เป็นแนวทางในการวัดผลการสอนในขณะที่ทำการสอน ควรมีความสอดคล้องกับความคิดรวบยอด จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาวิชา กิจกรรมและสื่อการสอน

8. ทฤษฎี เป็นส่วนที่ใช้บันทึกความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการสอน หลังจากที่ทำการสอนไปแล้ว

แผนการสอนมีคุณค่าต่อการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1. เป็นแนวทางในการสอน ช่วยให้ความสะดวกแก่ครู สามารถดำเนินการสอนให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร

2. ให้ความสะดวกแก่ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์ ในการช่วยเหลือ แนะนำและติดตามผลการเรียนการสอน

3. เป็นแนวทางในการสร้างข้อทดสอบเพื่อประเมินผลการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มความครอบคลุมกับเนื้อสาระที่ได้สอนไปแล้ว (สังค อุทรานันท์, 2527)

วัลลภ กันทรพัญ์ (2534) กล่าวว่า กรมวิชาการ ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า แผนการสอนที่ดีควรมีกิจกรรมการเรียนรูที่เข้าลักษณะ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เป็นแผนการสอนที่มีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ได้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด โดยครูเป็นเพียงผู้คอยชี้แนะ ส่งเสริม หรือกระตุ้นให้กิจกรรมที่ผู้เรียนดำเนินการให้เป็นไปตามความมุ่งหมาย

2. เป็นแผนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบคำตอบ หรือทำสำเร็จด้วยตนเอง โดยครูพยายามลดบทบาทจากผู้ออกคำตอบมาเป็นผู้คอยกระตุ้นด้วยคำถามหรือปัญหาให้ผู้เรียนคิดแก้หรือหาแนวทางไปสู่ความสำเร็จในการทำกิจกรรมเอง

3. เป็นแผนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในการทำงานเป็นกระบวนการ และนำกระบวนการไปใช้จริง

4. เป็นแผนการสอนที่ส่งเสริมการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น หลีกเลี่ยงการใช้วัสดุอุปกรณ์สำเร็จรูปที่มีราคาสูง

หากแผนการสอนที่ครูจัดทำมีลักษณะดังกล่าวนี้ ก็เป็นที่คาดหวังว่า การเรียนการสอนตามหลักสูตรฉบับปรับปรุงจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จตามจุดหมายของหลักสูตร

การเตรียมการสอนของครูเป็นกิจกรรมแรกของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนการสอนระยะยาวและระยะสั้น การเขียนโครงการสอนและการจัดทำแผนการสอนหรือบันทึกการสอน สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ครูศึกษาคควรมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้บังเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมที่นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมและทำให้นักเรียนได้บรรลุตามจุดหมายที่ต้องการ กิจกรรมการเรียนเป็นการออกแบบในการจัดประสบการณ์ เพื่อให้ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและมีความเข้าใจต่อการเรียนในเรื่องนั้น ๆ (สุทิน บุญช่วงศ์, 2538)

สิริวรรณ สุวรรณอากาศ อ้างถึงใน สุทิน บุญช่วงศ์ (2538) ได้แยกประเภทของกิจกรรมการเรียนการสอนออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมประเภทนี้ นักเรียนเป็นแกนกลางในการประกอบกิจกรรม ส่วนครูจะทำหน้าที่ดังนี้

- 1.1 ประสานงาน
- 1.2 คอยส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรม
- 1.3 แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติกิจกรรม
- 1.4 ทำให้บรรยากาศของการเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี

กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดนักเรียนเป็นศูนย์กลางนี้ ยังอาจแยกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดกลุ่มนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักกลไกของการทำงานร่วมกัน

2) กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดกลุ่มนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสอดคล้องและส่งเสริมความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน โดยให้นักเรียนพัฒนาความสามารถของตนเอง

2. กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดครูเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมประเภทนี้ครูจะเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติกิจกรรม โดยเริ่มจากเป็นผู้วางแผนการเรียนการสอนและเป็นผู้นำในขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนจึงมักมีลักษณะ เป็นการสื่อสารทางเดียว คือ ครูเป็นผู้ถ่ายทอดการเรียนการสอน แม้ว่ากิจกรรมเหล่านี้จะจัดถือครูเป็นแกนกลางก็ตาม แต่ก็มี

ได้หมายความว่านักเรียนจะไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลย นักเรียนยังคงมีโอกาสปฏิบัติกิจกรรมภายใต้การนำของครู

กิจกรรมการเรียนการสอนมีลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง	ยึดครูเป็นศูนย์กลาง
1. การใช้หนังสือเรียน	1. การบรรยาย
2. การมอบหมายงานหรือการค้นคว้าด้วยตนเอง	2. การใช้คำถาม
3. การให้ทำแบบฝึกหัดหรือการให้ที่บ้าน	3. การสาธิต
4. การอภิปรายกลุ่ม	
5. การให้เรียนด้วยตนเอง	
6. การศึกษาเอกสารสถานที่	
7. การแสดงบทบาทสมมติ	
8. การสร้างสถานการณ์จำลอง	
9. การทดลอง	

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นเทคนิคที่สำคัญในการสอนของครูที่จะช่วยให้การเรียนการสอนในแต่ละบทเรียนมีความน่าสนใจ และเป็นส่วนเสริมให้การสอนบรรลุตามเป้าหมาย ซึ่ง โกวีก ประवालพุกษ์ (2535) กล่าวว่า การสอนศิลปะต้องการเน้นการสอนในลักษณะให้นักเรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติ ส่งเสริมให้นักเรียนได้เห็นคุณค่า การสอนศิลปะควรมุ่งให้ผู้เรียนเกิดลักษณะ ดังนี้

1. ความชื่นชม มุ่งสร้างเสริมความชื่นชมกับผู้เรียน
2. เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดลักษณะความชื่นชมในวิชาศิลปะกับชีวิต และเกิดความคิดสร้างสรรค์ นั้น มีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนวคิดไว้ ดังนี้

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2534) กล่าวว่า การที่จะให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชมและรักที่จะเรียนในรายวิชาใด ๆ นั้น จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนที่เกื้อหนุนและเกื้อหนุนกัน อันได้แก่การกำหนดจุดประสงค์ของรายวิชา การจัดกระบวนการเรียนการสอน การจัดรูปแบบการประเมินผล บทบาทและปฏิสัมพันธ์ของครู และนักเรียนในระหว่างการเรียนการสอน และองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด คือ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนมองเห็นคุณประโยชน์ของความรู้ ในอันที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ในเชิงประจักษ์

โกวิท ประวาลพฤษ์ (2535) ได้ให้ข้อเสนอเกี่ยวกับการการสอนให้เกิดความชื่นชมในวิชาศิลปะกับชีวิต ว่าอาจทำได้ 3 วิธี ดังนี้

1. ฟังเขาเล่า แล้วเกิดความชื่นชมตามมา คือมีลักษณะแนวโน้มที่จะชอบและต้องการเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว
2. ดูมาก ๆ แล้วเกิดความชื่นชม
3. ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองแล้วเกิดความชื่นชม

ณรงค์ สุกนิจิตต์ (2534) ให้ข้อเสนอแนะการสอนการสร้างสรรค์ สรุปได้ว่าการสอนสร้างสรรค์เป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละบุคคล ไม่มีหลักการแน่นอน โดยทั่วไปการสอนการสร้างสรรค์สามารถกระทำได้ใน 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การสร้างสรรค์จากประสบการณ์ โดยการให้ผู้เรียนปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ โดยไม่มีการแนะนำหรือให้หลักการใด ๆ แต่จะให้ผู้เรียนเรียนรู้คิดสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ตามความรู้สึกลองของผู้เรียนเอง โดยผู้สอนเพียงคอยเสนอแนะสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือให้หลักการต่าง ๆ หลังจากผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ แล้ว
2. การสร้างสรรค์จากหลักการ โดยการให้ข้อมูลหรือหลักการต่าง ๆ กับผู้เรียนอย่างครบถ้วน ก่อนที่จะให้ผู้เรียนสร้างสรรค์โดยอาศัยหลักการต่าง ๆ เป็นพื้นฐาน

เรณู โภคินานนท์ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า การสอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ต้องมีการวางแผนเพื่อให้เป็นไปตามลักษณะของงานนั้น ๆ ซึ่งแต่ละงานอาจใช้ความคิดสร้างสรรค์ต่างกันออกไป ในแนวทางของการสอนเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ สำหรับระดับมัธยมศึกษา จะเห็นได้ชัดอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1. ความคิดสร้างสรรค์ทางการคิดค้น แสวงหา ให้ได้มาซึ่งวิธีการ ลักษณะและแนวคิดที่แปลกใหม่ โดยผู้คิดสามารถอธิบาย ชี้แจงได้ เป็นแนวคิดที่อิสระจริง ๆ

2. ความคิดสร้างสรรค์ทางด้านสนองความต้องการทางอารมณ์และความรู้สึก คือ การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะ อารมณ์ บันเทิง สาระประโยชน์ ชำช้น ซึ่งตรงกับรูปแบบ ประเภทอันถือว่าเป็นหน้าที่ของสิ่งนั้น ๆ ซึ่งจะสนองตอบความต้องการ

3. ความคิดสร้างสรรค์ทางการปรับปรุง คัดแปลง แก้ไข ได้แก่ การนำเอาลักษณะรูปแบบของเดิมที่มีอยู่แล้วมาปรับปรุงแก้ไขให้กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน มีคุณภาพหรือคุณค่าดีขึ้นกว่าเดิม

หลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ให้เด็กพัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร มี 2 แนวคือ

1. อุดมการณ์การเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-centered)
2. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย และเน้นกระบวนการเรียนรู้

อ่าไพ ธีรธรรมสาร (2532) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ การจัดเตรียมเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความพร้อม และความสนใจของผู้เรียน ผลที่ได้รับคือการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนสูงมาก

วิชาศิลปะกับชีวิต เป็นวิชาหนึ่งที่ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นกระบวนการในการทำงาน มีใช้ผลงานของศิลปะสาขาค่าง ๆ ครูศิลปศึกษา จึงควรมีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเลือกใช้ในการจัดการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาและประสบการณ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

การพิจารณาเลือกเทคนิคและวิธีสอน

รุ่งทิภา จักรกร (2527) กล่าวว่า วิธีสอนคือ รูปแบบของการดำเนินการถ่ายทอด ความรู้ส่วนเทคนิคการสอน คือ ทักษะหรือรายละเอียดในการดำเนินการสอนด้วยวิธีการเฉพาะ หรือเครื่องมือในการดำเนินการสอน ตามแบบแผนของวิธีสอนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลดีในที่สุด

สุพิน บุญช่วงศ์ (2538) กล่าวว่า ทักษะการสอน หมายถึง การฝึกฝนความชำนาญ ในเทคนิคการสอนแต่ละอย่าง เพื่อให้ผู้ฝึกเกิดความคล่องแคล่วและมีความมั่นใจ ซึ่งสามารถ แก้ไขข้อบกพร่องของตนเองก่อนที่จะได้มีการสอนจริงในชั้นเรียน

อมรา กล้าเจริญ (2535) กล่าวว่า วิธีสอนคือการใช้วิธีการต่าง ๆ ในการจัด สถานการณ์ เพื่อก่อประโยชน์ให้กับผู้เรียน ในอันที่จะเข้าใจเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง

สรุปได้ว่าเทคนิคและวิธีสอน หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดเนื้อหาประสบการณ์และ การจัดกิจกรรมเพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดประสงค์

ครูผู้สอนจะเลือกเทคนิคและวิธีสอนแบบใด ควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของ การสอนตามที่ สุโขทัยธรรมธิดาช, มหาวิทยาลัย (2524) กล่าวว่าไว้ว่า หลักการของการสอน มีอยู่ 2 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง วิธีการสอนนั้นมืออยู่มากมายหลายแบบ ผู้สอนต้องเข้าใจลักษณะและ วิธีการสอนแต่ละแบบพอสมควร และสามารถนำวิธีการสอนหลาย ๆ แบบผสมผสานกัน เพื่อช่วย ให้บทเรียนน่าสนใจและช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมาย

ประการที่สอง การสอนแต่ละครั้งจะต้องมีการวางแผนในการเลือกวิธีการสอนให้ เหมาะสมที่สุด สิ่งที่เป็นเงื่อนไขหรืออาจเป็นคำถามที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงก่อนการตัดสินใจ เลือกวิธีการสอนแบบหนึ่ง ๆ หรือหลาย ๆ แบบก็ตามคือ

- วิธีการสอนแบบใดที่จะทำให้วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้บรรลุถึงเป้าหมาย
- วิธีการสอนแบบใดที่จะเหมาะสมกับเวลาที่ได้กำหนดไว้
- วิธีการสอนแบบใดที่ต้องอาศัยสื่อการสอนและสื่อการสอนเหล่านั้น โรงเรียนมีให้

พร้อมหรือไม่

- วิธีการสอนแบบใดที่จะเหมาะสมและสอดคล้องกับภูมิหลังของผู้เรียน
- วิธีการสอนแบบใดที่จะเหมาะสมกับขนาด หรือจำนวนของกลุ่มผู้เรียนที่เป็นอยู่

และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของห้องเรียนอีกด้วย

สุวัฒน์ พุทขเมธา (2532) ได้กล่าวว่า มีหลายวิธีในการพิจารณาเลือกวิธีสอนมาใช้ให้เหมาะสม สรุปได้ดังนี้

1. เหมาะสมกับความสามารถ ความรู้ในเนื้อหาวิชาและความสนใจของครูผู้สอน
วิธีใดก็ตามที่ครูเห็นว่าสามารถนำมาใช้ได้ผล ครูมีความพอใจที่ใช้วิธีนั้น
2. เหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน
3. เหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนการสอน
4. เหมาะสมกับเวลาและสถานที่ที่ใช้สอน
5. เหมาะสมกับอุปกรณ์และสภาพแวดล้อม

การสอนตามหลักสูตรบูรณาการ ควรใช้กลวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-centered) และกลวิธีการสอนที่เน้นกิจกรรมเป็นศูนย์กลาง (Activity-centered) ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี โดยช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลที่เหมาะสม จัดให้มีคู่มือการเรียนและให้ข้อมูลย้อนกลับ (feed back) แก่ผู้เรียนเกี่ยวกับความก้าวหน้าในการเรียนและการบรรลุเป้าหมาย ของการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งการแสดงผลบทบาทอย่างกระตือรือร้นในการให้ความร่วมมือกับผู้เรียน ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย

วิธีการสอนที่มักจะนำมาใช้ในหลักสูตรบูรณาการ ได้แก่ การอภิปราย การแสดง บทบาทสมมติ การใช้กรณีตัวอย่าง การทำกิจกรรมและเกมต่าง ๆ การสอนโดยใช้โครงการ และการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง เป็นต้น และในบางกรณีอาจใช้การสอนเป็นกลุ่มเล็ก และการสอนเป็นรายบุคคลด้วย (เรณูมาศ วิจิตรรัตนะ, 2535)

เรณู โภคินานนท์ (ม.ป.ป.) กล่าวถึงวิธีสอนที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์สรุปได้ ดังต่อไปนี้

- การสอนแบบสิ่งประทับใจ (Impressionistic) โดยให้โอกาสเห็นงานแสดงที่ตื่นเต้น สมควรยกย่อง แล้วอธิบายให้ทราบถึงความมุ่งหมาย บทบาทการแสดง ขึ้นคอนนั้น ควรจะให้เห็นงานศิลปะที่ดูแล้วเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อนและต้องคิดมากเกินไปเสียก่อน แล้วจึงค่อย ๆ แปรเปลี่ยนให้เห็นการแสดงแบบต่าง ๆ ที่ค่อนข้างซับซ้อนยิ่งขึ้น

- การสอนแบบการแสดงออก (Expressionistic) โดยการสอนให้รู้จักว่าการแสดงต่าง ๆ นั้น ย่อมจะต้องแตกต่างออกไปตามความคิด ความรู้สึกและอารมณ์ของแต่ละคน อาจจะให้โอกาสได้เลือกวัสดุ อุปกรณ์ด้วยตนเอง ให้โอกาสปฏิบัติด้วยตนเองตามขั้นตอนที่ถูกต้อง ครูผู้สอนต้องวางใจที่แน่นอนในเรื่องผลงานของนักเรียน เพราะในระยะที่กำลังศึกษาค้นคว้าอยู่นี้เป็นระยะ "พักตัว" ของความคิดสร้างสรรค์ เป็นการเริ่มต้นค้นหาแนวทางของตนเอง ดังนั้น หากได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติบ่อย ๆ จนเป็นอุปนิสัยแล้ว ความคิดสร้างสรรค์ก็จะบังเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว ได้สาระมากขึ้น

สุทิน บุญช่วงค์ (2538) กล่าวถึงวิธีสอนแบบต่าง ๆ ไว้ ดังนี้

- วิธีสอนแบบโครงการ (Project Method) เป็นการสอนที่ให้นักเรียนเป็นหมู่หรือรายบุคคลได้วางโครงการและดำเนินงานให้สำเร็จตามโครงการนั้น นับว่าเป็นการสอนที่สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง เด็กจะทำงานด้วยการตั้งปัญหา ดำเนินการแก้ปัญหาด้วยการลงมือทำจริง

- วิธีสอนแบบหน่วย (Unit Teaching Method) เป็นการสอนที่นำเนื้อหาวิชามาสัมพันธ์กัน สร้างเป็นบทเรียนสั้น เรียกว่า หน่วย โดยไม่ถือขอบเขตของวิชาแต่ละวิชาเป็นสำคัญ แต่จะยึดความมุ่งหมายของหน่วยที่สอนนักเรียน ซึ่งอาจเรียนหลาย ๆ วิชาพร้อม ๆ กันไป การเรียนเช่นนี้จะขึ้นอยู่กับความต้องการและความสามารถของนักเรียน

- วิธีสอนแบบสาธิต (Demonstration Method) หมายถึงวิธีสอนที่ครูมีหน้าที่ในการวางแผนการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ โดยมี การแสดงหรือการกระทำให้ดูเป็นตัวอย่างนักเรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการสังเกต การฟัง การกระทำหรือการแสดง และอาจเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมบ้าง โดยมีขั้นตอนในการสอน ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการสาธิตให้ชัดเจน และต้องสาธิตให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง
2. เตรียมอุปกรณ์ในการสาธิตให้พร้อม และตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์
3. เตรียมกระบวนการสาธิต
4. ทดลองสาธิตก่อนสอน
5. จัดทำคู่มือแนะนำหรือข้อสังเกตในการสาธิต
6. เมื่อการสาธิตเสร็จสิ้นแล้ว นักเรียนควรได้ทำการสาธิตซ้ำอีก เพื่อเน้นให้เกิดความเข้าใจดีขึ้น
7. จัดเตรียมกิจกรรมหลังจากการสาธิต เพื่อให้ นักเรียนเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของการสาธิตนั้น ๆ
8. ประเมินผลการสาธิต โดยพิจารณาจากพฤติกรรมของนักเรียนและผลของการเรียนรู้ การประเมินผลควรมีกิจกรรมหรือเครื่องมือ เช่น การทดสอบ การให้แสดงความคิดเห็นหรือการอภิปรายประกอบ

เลิศ อานันตะ (2535) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนศิลปะในแนวใหม่ไว้ ดังต่อไปนี้

1. ถือว่าเด็กเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้แสดงออกตามความสามารถของตน
 2. เนื้อหาไม่แน่นอนอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความสนใจของผู้เรียน
 3. ส่งเสริมให้เด็กแสดงออกโดยวิธีการแก้ปัญหา จึงไม่นิยมทำตัวอย่างให้ดูทุกครั้ง นอกจากบางกรณีที่จำเป็นเป็นครั้งคราว
 4. ไม่ถือว่าผลงานเป็นสิ่งสำคัญแต่เน้นที่กระบวนการเรียนรู้และวิธีการแสดงผลงานจึงเป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้น
 5. มีจุดหมายเพื่อจัดเตรียมกำลังคน ให้มีคุณภาพโดยไม่จำเป็นต้องเป็นช่างศิลป์หรือศิลปิน
 6. มุ่งพัฒนาตลอดชีวิต
 7. วัดและประเมินผล โดยครูและนักเรียนร่วมกัน
- กาญจน์ ภาคสุวรรณ (2535) ได้สรุปวิธีการสอนศิลปะศึกษาจากนักวิชาการศิลปะศึกษาไว้ ดังนี้

1. วิธีสอนแบบบรรยาย เป็นการสอนที่ครูใช้วิธีบอกเล่า บรรยายให้เห็นทฤษฎีทางศิลปะ ขั้นตอนการทำงานหรือผลงานทางศิลปะ
2. วิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มอภิปราย เป็นการสอนที่ครูแบ่งกลุ่มผู้เรียน ออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้ค้นคว้าข้อมูลตามหัวข้อที่ครูกำหนด กลุ่มจะเป็นผู้นำเสนอผลการค้นคว้าแก่ชั้นเรียนและครูจะเป็นผู้ตรวจสอบข้อมูล ลักษณะการนำเสนอ เหมาะแก่การสอนในส่วนที่เป็นทฤษฎีและความรู้ทางศิลปะ
3. วิธีสอนแบบสาธิต เป็นการสอนที่ครูแสดงวิธีการปฏิบัติหรือการทำกิจกรรมทางศิลปะหลาย ๆ วิธี มีการบรรยายประกอบ เหมาะสำหรับการให้หลักปฏิบัติกิจกรรมที่มีขั้นตอนค่อนข้างจะซับซ้อน
4. วิธีสอนแบบให้ผู้เรียนทดลอง เป็นการสอนให้ผู้เรียนได้ทดลองหาประสบการณ์

ตรงด้วยตนเองในด้านการใช้เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ เทคนิควิธีการ และรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งผู้เรียนอาจทดลองทำตามแบบหรือทดลองสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่ ใช้เมื่อการสาธิตสิ้นสุดลงหรือเมื่อต้องการให้ทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์

5. วิธีสอนที่ให้ผู้เรียนแสดงออกได้อย่างอิสระ โดยครูจะเป็นผู้เสนอแนะ กระตุ้น และให้กำลังใจ เปิดทางเลือกกว้างและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เหมาะแก่การสอนเมื่อผู้เรียนผ่านขั้นตอนของการเรียนด้วยวิธีบรรยาย อภิปราย สาธิตและทดลองมาแล้ว

6. วิธีการสอนแบบวิเคราะห์และวิจารณ์ผลงานศิลปะ เป็นการนำเสนอหลักเกณฑ์ การวิเคราะห์และวิจารณ์งานศิลปะ อันจะทำให้ผู้เรียนมีทักษะในการนำความรู้และหลักการทางศิลปะไปใช้วิเคราะห์วิจารณ์และปรับปรุงผลงานของคนและผู้อื่นได้ เหมาะแก่การสอนในขั้นสุดท้าย เมื่อผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปะเสร็จสิ้นลง

7. วิธีสอนโดยพาผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ เป็นการสอนที่ครูจะพาผู้เรียนไปมีประสบการณ์ทางศิลปะนอกเขตโรงเรียน ก่อให้เกิดประสบการณ์ตรงเหมาะแก่ผู้เรียนที่มีความรู้พื้นฐานทางศิลปะเพียงพอที่จะรับรู้ และเข้าใจในสิ่งที่พาไปศึกษา

ฌรุตย์ สุกขจิตต์ (2536) กล่าวถึง หลักการทั่วไปในการเรียนการสอนดนตรี ว่า การสอนให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เกี่ยวกับเสียงก่อนที่จะแนะนำหรือสอนเกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางดนตรี ประการที่สองผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรีทุกประเภท ประการที่สาม สาระดนตรีและ กิจกรรมควรจัดให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ประการที่สี่กิจกรรมที่จัดในการเรียนการสอนดนตรี ควรมีความหลากหลายต่าง ๆ กันไป

พิรัช ปรัชญานุสรณ์ (2535) ได้กล่าวถึง วิธีการสอนดนตรี สรุปได้ดังนี้

1. สอนทีละส่วน ไม่สอนทีเดียวหลาย ๆ เรื่อง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งในเรื่ององค์ประกอบดนตรี ซึ่งประกอบด้วย จังหวะ ทำนองเพลง เสียงประสาน ความรู้สึกทางดนตรีและแบบแผนของการประพันธ์เพลง

2. สอนจากง่ายไปหายาก ทุกเรื่องทุกตอนของการสอนดนตรี ไม่ว่าจะ เป็นเนื้อหาอะไรให้สอนจากง่ายไปหายาก หรือสอนในสิ่งที่ เป็นธรรมชาติสามัญ เพื่อให้อธิบายความซับซ้อนต่าง ๆ ในความนึกคิดของผู้เรียนได้

3. สอนให้ทดลองหลักการข้อหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้การสอนดนตรีง่ายและสนุกสนานโดยสอนให้เด็กหัดคิด หัดทำเองให้มากที่สุด เพราะจะเป็นวิธีสร้างให้เกิดความซาบซึ้งในสุนทรีรส

4. สอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ นักเรียนจะได้จากการทดลองปฏิบัติดนตรีไว้มากแล้ว เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดตามวิถีธรรมชาติ การเรียนรู้ของตนเอง

5. สอนโดยใช้ขบวนการทางของกลุ่ม เป็นการประหยัดเวลา ประหยัดบุคลากร สามารถทำกิจกรรมได้หลากหลาย ผู้เรียนมีโอกาสนแสดงความสามารถทางดนตรีได้ทัดเทียมกัน

6. สอนโดยใช้เทคนิคการเคลื่อนไหวร่างกาย สามารถไปใช้กับการศึกษาองค์ประกอบของดนตรีได้ทุกข้อ ไม่ว่าจะ เป็น เสียง จังหวะ ทำนองเพลง เสียงประสาน หรือแบบแผนการประพันธ์เพลง

7. ใช้เครื่องดนตรีอย่างง่าย ๆ โดยพิจารณาเครื่องดนตรีที่มีติดตัวมาตั้งแต่เกิดได้แก่ วัชระที่สำคัญ คือ มือ เท้า วัชระตลอดเสียงจากลำคอ จะเป็นเสียงแทนดนตรีได้อย่างดี หรือเครื่องดนตรีที่ทำขึ้นเอง

คุณวี บริพัตร (2522) กล่าวถึง วิธีการสอนดนตรี-นาฏศิลป์ ในชั้นพื้นฐานว่าควรใช้วิธีการฝึกทักษะหลาย ๆ อย่าง คละเคล้ากันไป ไม่แยกออกเป็นวิชาขั้บร้อย การเคาะเครื่องดนตรีเข้าวง การร้องรำทำจังหวะ เพราะเห็นว่าเนื้อหาสาระทุกแขนงทุกชั้นตอนเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด ครูผู้สอนจะต้องเน้นการปูพื้นฐานเป็นสิ่งสำคัญ และควรทำความเข้าใจให้ตรงกันว่าทักษะพื้นฐาน ที่สำคัญคือ เรื่องจังหวะ

อมรา กล่าวเจริญ (2535) กล่าวถึง การสอนดนตรี และนาฏศิลป์ว่า ควรเป็นรูปแบบของการสาธิตก่อนเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่เดียวกันผู้สอนอาจจะใช้วิธีการสอนแบบอื่น ๆ เข้าผสมผสานในบางครั้ง เช่น การอภิปราย การจับบทบาทสมมติ หรือแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน

ฌูว์สท์ สุกซ์จิตต์ (2534) ได้เสนอวิธีการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตว่า กิจกรรมที่น่าจะเหมาะสมกับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ควรเป็นสิ่งที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมด้วย มีส่วนคิดและทำด้วยตนเอง ดังนั้นการใช้ทักษะดนตรี เช่น การร้อง การฟัง การเคลื่อนไหว เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียน น่าจะช่วยให้ผู้เรียนสนใจ กระตือรือร้นในการเรียนดนตรีได้ นอกจากนี้วิธีการอื่น ๆ นอกเหนือไปจากการบรรยาย เช่น การจัดกลุ่มให้ค้นคว้า คิดสร้างสรรค์ดนตรีเป็นสิ่งที่เหมาะสมเช่นกัน

โดยเหตุที่เด็กในวัยนี้ชอบคิดค้น ทดลองสิ่งใหม่ ๆ เนื้อหาดนตรีที่ท่าเสมอจึงควรเป็นดนตรีทุกประเภทที่มีอยู่ โดยเฉพาะดนตรีที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียน เช่น ดนตรีประเภทป๊อปเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เด็กหันสนใจดนตรีได้เป็นอย่างดี จากนั้นผู้สอนจึงค่อย ๆ เริ่มแนะนำให้ผู้เรียนรู้จักดนตรีประเภทอื่น ๆ ต่อไป

วิชาศิลปะกับชีวิต ประกอบด้วยศิลปะแขนงต่าง ๆ ที่นักเรียนทุกคนต้องเรียน ครูศิลปศึกษาควรพิจารณาเลือกเทคนิคและวิธีการสอน ให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ในแต่ละบทเรียน เหมาะกับผู้เรียนและสภาพการเรียนการสอน ไม่ควรยึดวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งเป็นหลัก ควรพิจารณาเทคนิคและวิธีสอนที่หลากหลาย หรือคิดหาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นที่น่าสนใจต่อผู้เรียนและประสบผลสำเร็จ

การผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบหนึ่งของหลักสูตรที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ต่อกระบวนการของการเรียนการสอนที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า "สื่อการเรียนการสอน" แตกต่างกันไป ดังนี้

ซาร์จ บิวส์รี (2532) สรุปว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นพาหะหรือสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะและเจตคติตามจุดประสงค์การเรียนการสอน และตามจุดหมายของหลักสูตร

รุ่งทิwa จักร์กร (2527) ให้ความหมายว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง เครื่องช่วยในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดประสงค์ ที่ต้องการทำให้การเรียนการสอน เป็นไปอย่างน่าสนใจและเกิดประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่นำมาประกอบการเรียนการสอนด้วย

สุทิน บุญช่วงค์ (2538) กล่าวว่า สื่อการเรียนหมายถึง วัสดุอุปกรณ์ และกิจกรรม ที่ครูและนักเรียนจะต้องใช้ เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และเป็นสิ่งเร้าความสนใจของนักเรียน ช่วยทำให้เข้าใจบทเรียนได้อย่างรวดเร็ว

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนหมายถึง สิ่งที่ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนของ ครูเกิดประสิทธิภาพ และตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร อาจเป็นรูปของวัสดุอุปกรณ์ที่ครูจัดหา หรือผลิตขึ้น รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอน

ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

นักการศึกษาหลายท่านได้แบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนไว้ 3 ประเภท สรุปได้ ดังนี้

ประเภทวัสดุ ได้แก่ แบบเรียน ตำรา แผ่นภาพ แผนภูมิ ภาพชุด กระเป๋าหนัง บัตรคำ บัตรคำสิ่ง บัตรกิจกรรม บัตรเนื้อหา ดินสอสี ดินน้ำมัน กระดาษวาดเขียน เทปบันทึกเสียง แลบบันทึกภาพ เป็นต้น

ประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ กิจกรรมที่ครูใช้ เช่น การสาธิต เกมการทดลอง และการสอนแบบต่าง ๆ เช่น การสอนเป็นทีม เป็นต้น

การสร้างสื่อการเรียนการสอน

ครูศิลปศึกษานอกจากจะรู้จักหลักในการเลือกสื่อเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนแล้ว ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการผลิตสื่ออีกด้วย เพราะเหตุว่าวิชาศิลปะกับชีวิตเป็นวิชาที่มีปัญหาเรื่องเวลาเรียนไม่เพียงพอกับเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด ดังนั้นครูศิลปศึกษาอาจผลิตสื่อการเรียนการสอน เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวได้ ซึ่ง ศูนย์พัฒนาหนังสือ, กรมวิชาการ (2534) ได้ให้แนวทางในการสร้างสื่อการเรียนการสอน ดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์ทั่วไป คือการพิจารณาว่าจุดประสงค์ทั่วไปของแผนการเรียนการสอน คืออะไร
2. การศึกษาและกำหนดคุณสมบัติของผู้เรียน คือการพิจารณาว่าผู้ที่จะใช้ สื่อการเรียนการสอนคือใคร มีความรู้และประสบการณ์เดิมอย่างไร เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดคุณสมบัติส่วนอื่น ๆ ของสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม
3. การกำหนดและวิเคราะห์เนื้อหาสาระ คือ การพิจารณาเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่จะนำเสนอในสื่อการเรียนการสอน
4. การกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม คือ การตีความและจำแนกแยกย่อยจุดประสงค์ทั่วไปให้ละเอียดลงไปว่า เมื่อผู้เรียนศึกษาสื่อการเรียนการสอนแล้ว สามารถทำอะไรได้บ้าง จะเห็นแนวทางสำคัญในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน
5. การกำหนดรูปแบบและวิธีการประเมินผล คือ การหาวิธีการและรูปแบบที่จะทดลองและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน
6. การกำหนดวิธีการและแนวทางการนำเสนอเนื้อหา คือการวางแผนว่าจะเสนอเนื้อหาสาระในรูปแบบใด เรียงลำดับหัวข้อและเนื้อหาอย่างไร
7. การกำหนดแหล่งข้อมูลที่สนับสนุนการจัดทำสื่อการเรียนการสอน คือ การพิจารณาว่าในการตัดสินใจสร้างสื่อการเรียนการสอนชนิดใดก็ตาม ผู้สร้างจะหาข้อมูลสนับสนุนได้จากแหล่งใด
8. การทดสอบคุณภาพของสื่อการเรียนการสอน คือ การวางแผนนำต้นแบบ ของสื่อการเรียนการสอนที่สร้างเสร็จไปทดลองใช้กับกลุ่มบุคคลที่เป็นตัวแทนของผู้เรียนที่จะต้องใช้สื่อ นั้น

ประกอบการเรียนการสอนจริง เพื่อศึกษาข้อบกพร่องต่าง ๆ

9. การปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน คือ กระบวนการขั้นสุดท้าย ที่ผู้สร้างสื่อการเรียนการสอนปรับปรุงสื่อของคนหลังจากที่ได้ศึกษาข้อบกพร่องต่าง ๆ แล้ว

การเลือกสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนมีประโยชน์และความสำคัญต่อการเรียนการสอน ครูจึงต้องรู้จักเลือกใช้สื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหา ประสบการณ์และความสนใจของผู้เรียน ซึ่ง ชำรง บัวศรี (2532) ได้สรุปหลักการในการเลือกสื่อการเรียนการสอน จากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญไว้ ดังต่อไปนี้

1. ต้องตอบสนองจุดประสงค์การเรียนรู้
2. ต้องเหมาะสมกับวัยและพื้นฐานประสบการณ์ของผู้เรียน
3. ต้องเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน
4. ต้องเหมาะสมทั้งในด้านค่าใช้จ่ายและการปฏิบัติ
5. ต้องหาได้ง่าย

การเลือกสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533

โกวิท ประวาลพุกษ์ (2534) ได้ให้หลักการดังต่อไปนี้

1. ให้มีสื่อหลายประเภทหลาย ๆ ฉบับ แม้จะเป็นรายวิชาเดียวกัน ถ้าเป็นหนังสือเรียน ก็อยากให้มีตำราเรียนอย่างน้อย 3 ฉบับ เพราะสื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และผู้ที่เรียนรู้ คือนักเรียน เพราะฉะนั้นสื่อทั้งหลาย จะต้องนำความสามารถ ความถนัดและความชอบของนักเรียนมาเป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัย

2. ให้สื่อเป็นส่วนช่วยส่งเสริมการเรียนการสอน เป็นตัวชี้แนะในเรื่องกิจกรรมการเรียนการสอน ให้มีข้อเสนอแนะในเรื่องของการทำกิจกรรมบ้าง เรื่องถาม-ตอบ อภิปรายบ้าง เสนอรูปแบบวิธีคิดบ้าง คิดจำนวนรายละเอียด คิดนำเสนอข้อมูล ให้เป็นลำดับจากส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่บ้าง วิเคราะห์วิจารณ์บ้าง ไม่ใช่นำเสนอข้อมูลเพียงประการเดียว

สำหรับวิชาศิลปศึกษา กรมวิชาการได้กำหนดหลักการในการใช้สื่อการเรียนการสอนไว้ว่า ยังคงใช้หนังสือเรียนฉบับเดิมได้ โดยเลือกเนื้อหามาใช้ให้สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาที่ปรับปรุงใหม่ และควรใช้หนังสือเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งสื่ออื่น ๆ เช่น ของจริง ผลงานทางศิลปะที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือท้องถิ่นจัดทำขึ้นประกอบการเรียนการสอนด้วย นอกจากนี้ ก็อาจเชิญบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียนด้วยก็ได้ (กรมวิชาการ, 2533)

วิฑูรย์ ตั้งเจริญ (2526) กล่าวถึง สื่อคลใจในการปฏิบัติศิลป์ว่า สื่อคลใจ (Inspiration) หมายถึง วัตถุ สิ่งแวดล้อม หรือเหตุการณ์ที่เร้าใจต่อการรับรู้ของผู้สร้างสรรค์ศิลปะ และผู้สร้างสรรค์ศิลปะจะใช้สิ่งเร้าใจเหล่านั้นเป็นแบบสำหรับการถ่ายทอด เป็นแบบสำหรับการดัดแปลง หรือเป็นสิ่งที่กระตุ้นความรู้สึกลึกซึ้งให้แสดงเป็นผลงานศิลปะขึ้นมา สื่อคลใจอาจจะไม่มีความหมายในทางเป็นสื่อการสอนสำหรับวิชาการอื่น ๆ แต่สำหรับวิชาศิลปศึกษาแล้ว สื่อคลใจคือจุดเริ่มต้นอันสำคัญซึ่งต่อการแสดงออก

ณรุทธ์ สุกษจิตต์ (2536) ได้สรุปว่า สื่อการสอนดนตรี เป็นสิ่งที่ช่วยในการเรียนการสอนดนตรีที่มีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนควรศึกษาค้นคว้าว่า มีสื่ออะไรบ้างที่นำมาใช้ในการสอนดนตรีได้และควรนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด สื่อการสอนดนตรีที่ใช้กันอยู่เสมอ ได้แก่ บทเพลง แผนภูมิและแผนภาพ เครื่องดนตรี สื่อประเภทเสียง สิ่งพิมพ์ และสื่อประเภทอื่น ๆ เช่น แถบภาพ สไลด์ เป็นต้น การเลือกสรรหรือจัดหาและประดิษฐ์สื่อดนตรี ควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับบทเรียนและผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษาเป็นสำคัญ

อมรา กล้าเจริญ (2535) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนนาฏศิลป์ ผู้สอนควรหาสื่อการเรียนมาใช้ประกอบการสอน เช่น รูปภาพ เทปเพลง หุ่น ชุดการสอน วิทยากร บัตรคำ และเครื่องประกอบจังหวะที่ควรใช้ คือ ไม้เคาะจังหวะ ฉิ่ง เป็นต้น

จากงานวิจัย จะเห็นได้ว่าครูศิลปศึกษายังคงใช้สื่อในรูปแบบของหนังสือ แบบเรียน เป็นส่วนใหญ่ แต่ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา สื่อการเรียนการสอนรูปแบบต่าง ๆ และใหม่ ๆ ขึ้นอยู่เสมอ ครูศิลปศึกษาจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในการผลิต การเลือกใช้สื่อและการประยุกต์สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและวิธีการสอน

3 ด้านการวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะใช้ตรวจสอบว่า การจัดการเรียน การสอนประสบผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด คำว่า การวัดผลและการประเมินผล มีความหมายแตกต่างกัน ออกไปตามแนวคิดของนักการศึกษา ดังต่อไปนี้

สพิน บุญช่วงค์ (2538) ได้กล่าวว่า การวัดผลหมายถึง กระบวนการที่ได้มาซึ่ง ตัวเลขจำนวน หรือปริมาณใดปริมาณหนึ่ง โดยอาศัยเครื่องมือหรือวิธีการต่าง ๆ เช่น การตรวจผลงาน การสังเกต การสอบถาม หรือสัมภาษณ์ และการใช้แบบทดสอบ เป็นต้น

สมบูรณ์ ชิตหงส์ (2534) ได้ให้ความหมายของการวัดว่า เป็นการกำหนดสิ่งที่มี ความหมายแทนคุณลักษณะ คุณภาพ ของสิ่งที่ต้องการวัด โดยสิ่งที่กำหนดให้ นั้นอาจอยู่ในรูปของ ภาษา ตัวเลข สัญลักษณ์ และต้องใช้เครื่องมือ (ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ) เพื่อให้ได้สิ่งที่ เป็นผลการวัดที่สอดคล้องกับลักษณะที่ต้องการวัด

รุ่งทิภา จักรกร (2527) ให้ความหมายว่าการวัดผล หมายถึง การกำหนดค่า เป็นตัวเลขให้กับสิ่งของ เหตุการณ์ หรือพฤติกรรมของมนุษย์ที่เป็นไปหรือปฏิบัติตามกฎ จึงมี ลักษณะเป็นปรนัย และวิทยาศาสตร์สังเกตและวัดได้

พนัส หันนาคินทร์ (2529) กล่าวว่า การประเมินผล เป็นการพิจารณากำหนดคุณค่า จากคะแนนที่เราได้จากการวัดผล

สมบูรณ์ ชิดวงศ์ (2534) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นการนำสิ่งที่ได้จากการวัดมา ตัดสิน ตีราคา ซึ่งการจะตัดสินหรือตีราคาสิ่งใดได้จำเป็นต้องอาศัยเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง ผลการ ประเมินจะอยู่ในรูปของความเหมาะสม-ไม่เหมาะสม ดี-เลว ใช้ได้-ใช้ไม่ได้

รุ่งทิภา จักรกร (2527) ให้ความหมายว่า การประเมินผลหมายถึง การนำเอาผล ที่ได้จากการทดสอบหรือการวัด มาสรุปตีค่าว่าคุณภาพเป็นอย่างไรอย่างมีหลักเกณฑ์

สรุปได้ว่า การวัดผลและการประเมินผล หมายถึง การใช้เครื่องมือและวิธีการ ต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบการเรียนการสอนในแต่ละเนื้อหาว่า ทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเกิด การเปลี่ยนแปลงตามจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด และเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงข้อบกพร่อง ในการจัดการเรียนการสอนของครู

สุจิตรา หังสพฤกษ์ (2537) กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลการเรียน จะมี ความถูกต้องและเชื่อถือได้ ควรมีหลักเกณฑ์ในการดำเนินการ คือ

1. เลือกวิธีการวัดผลและประเมินผลให้เหมาะสมกับประเภทของการประเมินผล
2. วัดผลและประเมินผลการเรียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ทางการศึกษา
3. เลือกใช้เครื่องมือให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา พฤติกรรมการเรียนรู้อันปฏิบัติ ด้านจิตนิสัย ด้านทักษะพิสัย และระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการศึกษาตามหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กำหนดให้มีการประเมินผล การเรียน 3 ประเภท คือ

1. การประเมินผลก่อนเรียน เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นของผู้เรียน ก่อนการดำเนินการสอนรายวิชาใหม่หรือบทเรียนใหม่ อาจนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดกลุ่มผู้เรียนและการจัดการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับความสามารถขั้นพื้นฐานของผู้เรียน

2. การประเมินผลระหว่างเรียน เป็นการวัดและประเมินผลความสามารถของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยนำผลที่ได้มาปรับปรุงการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม 3 ส่วน คือ การประเมินผลระหว่างเรียนเป็นระยะ ๆ การประเมินผลกลางภาคเรียน และการประเมินคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

3. การประเมินผลปลายภาคเรียน มีจุดประสงค์เพื่อประมวลผลหลังจากจบกระบวนการเรียนการสอนทุกกิจกรรมในแต่ละภาคเรียน โดยเลือกประเมินผลเฉพาะจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สำคัญ

การประเมินผลวิชาศิลปะกับชีวิตให้หลักการประเมินผลการเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) กำหนดหลักการในการประเมินผลการเรียนไว้ 4 ประการ ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2533)

1. สถานศึกษา มีหน้าที่ประเมินผลการเรียน โดยความเห็นชอบของกลุ่มโรงเรียนในเรื่องเกณฑ์ และแนวดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน

2. ประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา โดยคิดเป็นหน่วยการเรียน การคิดหน่วยการเรียนให้ถือปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

3. ประเมินผลการเรียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา

4. ประเมินผลทั้งเพื่อปรับปรุงการเรียน และเพื่อตัดสินผลการเรียน

กาญจน์ ภาคสุวรรณ (2535) ได้กล่าวว่าครูศิลปศึกษานอกจากจะปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการประเมินผลตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) แล้วควรเลือกใช้เครื่องมือหรือวิธีวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับธรรมชาติของวิชาด้วย ซึ่งวิธีการวัดผลประเมินผลทางศิลปศึกษาที่นิยมใช้ในปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

1. การทดสอบ (Testing) เป็นการวัดพฤติกรรมทางสมอง
2. การสังเกต (Observation) โดยครูเป็นผู้สังเกตความตั้งใจของผู้เรียน
3. การสัมภาษณ์ (Interview) โดยครูและนักเรียนสนทนากันอย่างมีจุดมุ่งหมาย ทำให้ครูได้พบข้อเท็จจริง
4. เทคนิค 5 ระดับคะแนน (The Five-Piles technique) โดยครูศิลปศึกษานำผลงานของนักเรียนมาเปรียบเทียบกัน แล้ววางผลงานตามคุณภาพของผลงานเป็น 5 กอง และครูให้ระดับคะแนนตามคุณภาพของผลงานแต่ละกอง
5. การประเมินผลโดยการสะสมคะแนนตามเกณฑ์ (Evaluation By cumulation of Scaled Criteria) โดยครูศิลปศึกษานำผลงานของนักเรียนมาเปรียบเทียบกัน และให้คะแนนในแต่ละเกณฑ์ที่ตั้งไว้ นำคะแนนมารวมเป็นคะแนนตัดสินให้ระดับคะแนน
6. การวิจารณ์ (The Critique) ให้นักเรียนที่เป็นเจ้าของผลงาน อธิบายและวิจารณ์ผลงานศิลปะของตนเอง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
7. การประชุมเป็นรายบุคคล (Private Conference) สืบเนื่องจากการวิจารณ์ โดยครูศิลปศึกษาและนักเรียนจะประชุมเป็นรายบุคคลให้นักเรียนเจ้าของผลงาน แสดงความคิดเห็น อธิบายถึงแนวความคิดและวิธีการสร้างผลงานของตน

พรุทธิ์ สุกขจิตต์ (2536) ได้กล่าวถึงหลักในการประเมินผลดนตรีออกเป็น 3 ส่วน สรุปได้ ดังนี้

1. การประเมินผลเนื้อหาดนตรี โดย ใช้การทดสอบในรูปของข้อสอบลักษณะต่าง ๆ การประเมินผลการสร้างสรรค์ควรประเมินทั้งในด้านการใช้แบบทดสอบและการปฏิบัติ การประเมินทั้งทางด้านความรู้และความเข้าใจ

2. การประเมินผลทักษะคนตรี เป็นการประเมินเกี่ยวกับทักษะการฟัง การร้อง การเต้น การเคลื่อนไหว การอ่านและการสร้างสรรค์ โดยประเมินเดี่ยวและกลุ่ม การใช้ เครื่องมือวัดผลเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถในการปฏิบัติทักษะและคุณภาพของการปฏิบัติ การวัดผลทักษะคนตรีควรวัดทักษะทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เชิงปริมาณ ได้แก่ ทักษะที่ ผู้เรียนควรปฏิบัติได้หลังจากเรียนรู้ไปแล้ว เชิงคุณภาพ ได้แก่ ความไพเราะของการร้องเพลง ลีลาการเคลื่อนไหวประกอบจังหวะ และลีลาการทำสัญญา่มือ เป็นต้น

3. การประเมินผลทัศนคติคนตรี เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ อารมณ์ ผู้เรียน อาจแสดงให้เห็นเป็นพฤติกรรมอย่างเด่นชัด หรือไม่แสดงออก การประเมินผลทัศนคติควร กระทำเป็นรูปของการขยายข้อมูลมากกว่าการให้เป็นคะแนน วิธีการประเมินด้านนี้ควรเป็น การสังเกต สัมภาษณ์ และกระทำสม่ำเสมอ

การประเมินผลการเรียนการสอนนาฏศิลป์ อรุษา สับถรณ์ (2536) กล่าวว่า มีลักษณะการประเมินผล ดังนี้

1. ภาคทฤษฎี เป็นการทดสอบข้อเขียนเกี่ยวกับเนื้อหา
2. ภาคปฏิบัติ เป็นการประเมินผลโดยให้ผู้เรียนปฏิบัติ เน้นการทดสอบด้านทักษะ เครื่องมือในการวัดผลและประเมินผล อาจมีวิธีการและลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ เช่น อาจวัดด้วยการสังเกตการปฏิบัติจริง การซักถาม ครูถามใช้ เครื่องมือหลาย ๆ อย่าง เพื่อให้ผลของการวัดมีคุณค่าสมบูรณ์

โกวิท ประวาลพฤษย์ (2534) กล่าวว่า การประเมินผลวิชาศิลปะกับชีวิต ควรเน้นข้อสอบที่สามารถวัดถึงความงาม หรือลักษณะของการประเมินผลงานมากกว่าการทำ ข้อเขียน ควรมีการตกลงกับนักเรียนอย่างชัดเจนว่าจะมีการประเมินในแบบใด อาจสอบเป็น ภาคปฏิบัติ ซึ่งควรมีการชี้แนะผู้เรียน ให้รู้ว่าการประเมินจะเน้นจุดใด และผู้เรียนสามารถแก้ไข ข้อบกพร่องเพื่อพัฒนาตนเอง

การตัดสินผลการเรียนวิชาศิลปะกับชีวิตใช้การตัดสิน ตามระเบียบกระทรวง
ศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) สรุปได้ดังนี้

การตัดสินผลการเรียน ให้อธิบายดังนี้

1. ให้พิจารณาตัดสินผลการเรียนเป็นรายวิชา
2. พิจารณาตัดสินว่าผู้เรียนได้หน่วยการเรียน เฉพาะผู้ที่สอบได้ระดับผลการเรียน
1 ถึง 4 เท่านั้น
3. วัดผลปลายภาคเฉพาะผู้ที่มีเวลาเรียนตลอดภาคเรียน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
ของเวลาเรียนทั้งหมดในรายวิชานั้น

การเปลี่ยนผลการเรียน

การเปลี่ยนผลการเรียน "ร" แยกเป็น 2 กรณี ดังนี้

1. ในกรณีที่ผู้เรียนได้ผลการเรียน "ร" เพราะเหตุสุดวิสัย เมื่อผู้เรียนได้เข้า
สอบหรือส่งผลงานที่คิดค้างอยู่เสร็จเรียบร้อยแล้ว หรือแก้ปัญหาเสร็จสิ้นแล้ว ให้ได้ระดับ
ผลการเรียนตามปกติ (ตั้งแต่ 0-4)
2. ในกรณีที่ผู้เรียนได้ผลการเรียน "ร" โดยสถานศึกษาพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่ใช่
เหตุสุดวิสัย เมื่อผู้เรียนได้เข้าสอบ หรือส่งผลงานที่คิดค้างอยู่เสร็จเรียบร้อยแล้วหรือแก้ปัญหา
เสร็จสิ้นแล้ว ให้ได้ระดับผลการเรียนไม่เกิน "1" (กรมวิชาการ, 2534)

การวัดผลและประเมินผล ตลอดทั้งหลักเกณฑ์การตัดสินผลการเรียน มีความสำคัญต่อ
กระบวนการจัดการเรียนการสอน เป็นตัวชี้วัดถึงผลของการใช้หลักสูตรว่า ผู้เรียนได้รับ
ประสบการณ์มากน้อยเพียงไร ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการมอบหมายให้ครูผู้สอนทำหน้าที่วัดผล
ประเมินผลและตัดสินผลการเรียนโดยความเห็นชอบของหัวหน้าสถานศึกษา ดังนั้นครูศิลปศึกษาที่
สอนวิชาศิลปะกับชีวิตจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดผล ประเมินผลและ
การตัดสินผลการเรียนอย่างถ่องแท้และถูกต้อง เพื่อความยุติธรรมต่อผู้เรียนและเป็นประโยชน์
ต่อการจัดการเรียนการสอนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสืบค้นฐานข้อมูล ๗ ห้องสมุดสถาบันการศึกษาและหน่วยงาน ตั้งแต่ปี 2531-2536 การวิจัยที่เกี่ยวกับความต้องการการนิเทศการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตยังไม่พบว่ามีผู้ใดทำการวิจัยไว้ การนำเสนองานวิจัยในประเทศในทศวรรษที่สิบจึงเสนอผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการการนิเทศในวิชาอื่น ๆ งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักสูตรศิลปศึกษาและวิชาศิลปะกับชีวิตที่ผู้วิจัยศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

วิชา สันประเสริฐ (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความต้องการการนิเทศการสอนของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก" ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีความต้องการการนิเทศการสอนด้านหลักสูตร เนื้อหาวิชา วิธีการสอน อุปกรณ์และสื่อการสอน การวัดผลและประเมินผล อยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบความต้องการการนิเทศการสอนของครูศิลปศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนที่ต่างกันในแต่ละด้านจะเห็นว่าไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05

ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะกับครูศิลปศึกษาว่า ควรปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน และรู้จักใช้แหล่งวิทยากรต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ เช่น ห้องสมุด ควรจะเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ ความก้าวหน้าของวิชาการใหม่ ๆ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนทางด้านเนื้อหาวิชา วิธีการสอน การใช้อุปกรณ์และสื่อการสอน ตลอดจนการวัดผลและประเมินผลให้ดีขึ้น ควรมีการประเมินผลการสอนของตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนศิลปศึกษาของตนเองให้ดีขึ้น ควรจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา เพื่อจะได้มีเจตคติที่ดีต่อการนิเทศและให้ความร่วมมือกับผู้นิเทศเป็นอย่างดี

สังคม ทองมี (2533) ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร นักวิชาการด้านศิลปศึกษาและผู้ใช้หลักสูตร ที่มีต่อวิชาศิลปศึกษา ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)" ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักการและจุดมุ่งหมาย มีความชัดเจนดี มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ
2. โครงสร้าง ควรแยกวิชาศิลปศึกษา คนตรี และนาฏศิลป์ออกจากรายวิชา เดี่ยวกันและเพิ่มคาบเวลาเรียนวิชาบังคับแกน "ศิลปะกับชีวิต" เป็น 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค
3. รายวิชาเลือกเสรีของกลุ่มวิชาศิลปศึกษา ที่มีการฝึกทักษะต่าง ๆ โรงเรียน ควรเปิดให้พร้อมเพรียงกัน

4. ควรเน้นความรู้พื้นฐานและความชื่นชม รัศมีค่าในศิลปวัฒนธรรม
5. การวัดและประเมินผล ครูขาดความรู้ ความเข้าใจในด้านการวัดผล ประเมินผลและเนื้อหาวิชามาก อาจไม่สามารถประเมินผลได้บรรลุจุดมุ่งหมาย

การศึกษาเปรียบเทียบกับความคิดเห็นของผู้บริหารและครูศิลปศึกษา พบว่า

1. ด้านตัวหลักสูตร ผู้บริหารและครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกัน
2. ด้านสภาพการใช้หลักสูตร ผู้บริหารและครูศิลปศึกษา เห็นด้วยตรงกัน
3. ด้านปัญหาการใช้หลักสูตร ผู้บริหารและครูศิลปศึกษา ไม่น่าใจตรงกัน
4. การเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตร ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่เห็นว่ามี

ความพร้อมในระดับปานกลาง

5. สาเหตุที่ครูศิลปะไม่ยอมรับหลักสูตร ผู้บริหารเห็นว่า เนื่องจากครูไม่เข้าใจ ทักษะกระบวนการในการนำหลักสูตรไปใช้ ส่วนครูศิลปศึกษาเห็นว่า เนื่องจากครูได้รับ คำชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรไม่ชัดเจน

ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับครูศิลปศึกษา ดังนี้

1. ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรอย่างถ่องแท้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง โครงสร้าง หลักการจุดมุ่งหมาย จุดประสงค์รายวิชา เนื้อหา กิจกรรม การวัดผลและ ประเมินผลคู่มือครูและระเบียบปฏิบัติ หากไม่เข้าใจในส่วนใด หรือมีปัญหาดังกล่าวใด ควรทบทวนหาความรู้เพิ่มเติม
2. ควรติดตามข่าวคราวความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับหลักสูตร การเรียนการสอน ศิลปศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เข้าใจถึงการเรียนการสอนที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในแต่ละครั้ง อย่างถูกต้องและสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ในฐานะผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง ครูศิลปศึกษาจึงควรประมวลข้อมูลเกี่ยวกับผลการ
ใช้หลักสูตรโดยตรง หากพบข้อดี ข้อเสียหรือจุดอ่อนที่ควรได้รับการแก้ไขในส่วนใด ควรจด
รายงานไว้เพื่อนำเสนอผู้บริหาร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รวบรวมไว้เป็นข้อมูลสำคัญใน
การปรับปรุงหลักสูตรครั้งต่อไปให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ประเทศ สหรัฐ (2535) ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนะของหัวหน้าหมวดวิชา
ศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรต่อหลักสูตรศิลปศึกษา
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)" ผลการวิจัยพบว่า
หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษามีความเห็นต่อหลักสูตรฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2533) ในด้านตัวหลักสูตร
ได้แก่ จุดประสงค์ โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา กับจุดประสงค์รายวิชาของวิชาบังคับแกน
(ศิลปะกับชีวิต) ทั้ง 6 รายวิชา ในด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน
ด้านการวัดผลและประเมินผล ตามแนวทางของหลักสูตรฉบับปรับปรุง มีเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ในระดับ
เห็นด้วยมาก ส่วนการสอนในลักษณะบูรณาการตามที่หลักสูตรเสนอแนวทางไว้ นั้น ผู้ตอบ
แบบสอบถามมีพื้นฐานความรู้ทางทัศนศิลป์ ดนตรีหรือนาฏศิลป์เพียงด้านใดด้านหนึ่ง จึงเกิดความไม่
มั่นใจในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในลักษณะบูรณาการได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ให้
ข้อสังเกตว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตร
ศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นับตั้งแต่เริ่มมีการทดลองใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุง จึงทำให้เกิด
เกิดทัศนคติที่ดีต่อหลักสูตรศิลปศึกษาในหลักสูตรฉบับปรับปรุงดังกล่าว

กาญจน์ ภาคสุวรรณ (2535) ทำการวิจัยเรื่อง "ผลของการสอนแบบ
ทักษะกระบวนการ สำหรับวิชาศิลปะกับชีวิตตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
กรุงเทพมหานคร"

ผลการวิจัยพบว่า ผลของการสอนแบบทักษะกระบวนการสำหรับวิชาศิลปะกับชีวิต
เรื่อง "การวิจารณ์ผลงานศิลปะ" นักเรียนประเมินตนเองว่า เกิดการเรียนรู้ในระดับ
ปานกลาง ครูประเมินนักเรียนว่า เกิดการเรียนรู้ในระดับมาก และเรื่อง "การออกแบบ
สัญลักษณ์" พบว่า นักเรียนประเมินตนเองว่าเกิดการเรียนรู้ในระดับมาก ครูประเมินนักเรียน

ว่าเกิดการเรียนรู้ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบคะแนนสอบก่อนเรียน และหลังเรียนพบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ควรมีการจัดทำอย่างถูกต้อง ทั้งแผนการสอน เอกสารประกอบการสอน แบบทดสอบ และ แบบวัดผลประเมินผล ควรเริ่มต้นให้มีการเผยแพร่หลักการสอนและแนวคิดต่าง ๆ ของ ทักษะกระบวนการ เพื่อให้เกิดผลของการจัดกิจกรรมในรูปแบบหรือวิธีการที่หลากหลาย อันจะ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน

สุภาพร คัมภีร์คนศิริกุล (2536) ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาศิลปะศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ"

ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน โรงเรียนมีวัตถุประสงค์หลักในการ วางแผนการใช้หลักสูตร เพื่อให้ให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ มีการกำหนดประเภทข้อมูลและผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้หลักสูตร มีการจัดทำบันทึก การเตรียมการสอน มีการจัดทำแผนการสอนและใช้หนังสือประกอบการจัดการเรียนการสอน ส่วนปัญหาที่พบ ได้แก่ ขาดเอกสาร ตำรา เวลาในการจัดทำ กำหนดการสอนและบันทึก การเตรียมการสอน

2. ด้านการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตร โรงเรียนมี การส่งครูเข้ารับการฝึกอบรม มีการสนับสนุนให้ครูผู้สอนมีความรู้และความชำนาญในการจัดทา และผลิตสื่อการเรียนการสอน มีการบริการวัสดุ-อุปกรณ์ในการตกแต่งห้องเรียน มีการนิเทศ และติดตามผลการใช้หลักสูตร ส่วนปัญหาที่พบ ได้แก่ ครูผู้สอนไม่มีวุฒิทางวิชาศิลปะศึกษา ขาดงบประมาณในการบริการสื่อการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ ขาดห้องเรียนที่ใช้เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยเฉพาะ ขาดการนิเทศและติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ และขาดเครื่องมือในการนิเทศติดตามผล

3. ด้านการจัดการเรียนการสอนของครู ครูผู้สอนมีการเตรียมสาระสำคัญก่อนการเรียนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นทักษะกระบวนการ มีการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน และมีการใช้สื่อการเรียนการสอน เทคนิควิธีสอนที่ใช้ คือ การสาธิต การสอน วัตถุประสงค์และประเมินผลโดยการซักถาม และเน้นด้านเจตคติและความสนใจ ปัญหาที่พบได้แก่ ขาดเอกสารสำหรับค้นคว้า ขาดงบประมาณและเวลาจัดทำกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน ขาดงบประมาณในการจัดทำและจัดหาสื่อการเรียนการสอน ขาดแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีสอน และขาดการวัดผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษาว่า

1. ควรมีการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันในการจัดทำแผนการสอน จัดทำวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน โดยมีการวางแผนในการจัดทำช่วงปิดภาคเรียน

2. ควรมีการศึกษาและทำความเข้าใจรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตร เพื่อประโยชน์ในการนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทิพภรณ์ ลักษณะหุต (2536) ทำการวิจัยเรื่อง "การใช้หลักสูตรวิชา "ศิลปะกับชีวิต" ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพการใช้หลักสูตรวิชาศิลปะกับชีวิต ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร สืบหาความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิต ที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ศึกษาปัญหา ความต้องการและข้อเสนอแนะการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิต ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบเลือกตอบและปลายเปิด สำหรับครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิต และสัมภาษณ์ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละและพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. สภาพการใช้หลักสูตรวิชาศิลปะกับชีวิต

- การแปลงหลักสูตรสู่แผนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ศึกษาหลักสูตร เอกสารหลักสูตร ใช้แผนการสอนซึ่งครูผู้สอนจะกำหนดจุดประสงค์และทำแผนการสอนร่วมกันภายในกลุ่มโรงเรียน โดยกำหนดจุดประสงค์สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร ส่วนใหญ่นำเนื้อหามาจากแบบเรียน

- การจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีเป้าหมายหลักในการเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของศิลปะและมีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทย ครูผู้สอนเกินกว่าครึ่งใช้เทคนิควิธีสอนโดยให้หลักเกณฑ์การปฏิบัติแล้วให้นักเรียนปฏิบัติโดยมีครูคอยแนะนำ สื่อที่ใช้ประจำ ได้แก่ แผนภูมิ รูปภาพ ของจริง เครื่องบันทึกเสียงและหุ่นจำลอง ครูมากกว่า 1 ใน 3 มีจุดหมายหลักในการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนของนักเรียนและเพื่อปรับปรุงการสอนของครู เน้นการประเมินด้านทักษะกระบวนการในการเรียนรู้โดยดูจากผลงานและการแสดงออกของผู้เรียน

- การจัดปัจจัยสนับสนุนการใช้หลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตร มีการประสานงานการใช้หลักสูตร มีการเตรียมบุคลากรในการใช้หลักสูตรให้การสนับสนุนด้านการใช้วัสดุกรรม การผลิตและใช้สื่อการสอน มีการส่งเสริมด้านขวัญและกำลังใจ มีการนิเทศติดตามผล

2. ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรวิชาศิลปะศึกษา พบว่า ครูผู้สอนประมาณครึ่งหนึ่ง เห็นว่า การนำวิชาทัศนศิลป์มารวมกับดนตรีและนาฏศิลป์ ไม่มีผลดี ครูผู้สอนเกินกว่าครึ่งหนึ่งเห็นว่า เวลาเรียนน้อยเกินไป ครูผู้สอนมากกว่าครึ่งหนึ่งไม่เห็นด้วยต่อการปรับปรุงหลักสูตรวิชาศิลปะกับชีวิต ครูผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่าหลักสูตรวิชาศิลปะกับชีวิต ควรใช้ต่อไปแต่ควรมีการปรับปรุง

3. ปัญหา ความต้องการและข้อเสนอแนะในการใช้หลักสูตรวิชาศิลปะกับชีวิตปัญหาที่สำคัญ คือ เวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรน้อยเกินไป ครูผู้สอนมีความสามารถเฉพาะทางไม่สามารถสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ในส่วนเนื้อหาที่ไม่ถนัดได้ จำเป็นต้องให้ครูมากกว่า 1 คน

ใน 1 รายวิชา ครูผู้สอนขาดความชำนาญการในการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการ ไม่ได้รับการนิเทศ ครูผู้สอนส่วนใหญ่เสนอแนะว่า ควรแยกวิชาระหว่างทัศนศิลป์ ดนตรี - นาฏศิลป์ เพิ่มเวลาเรียนให้มากกว่าเดิม ควรให้ครูผู้สอนสอนในวิชาที่ถนัดเท่านั้น ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อการสอน ควรมีการจัดสัมมนาครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิต เพื่อให้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ควรปรับแนวการประเมินให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของวิชาศิลปะ ควรให้อิสระกับครูผู้สอนในการเลือกแนวการวัดผลเอง

ต่อต้าน ชารีเกษ (2537) ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาของการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1" มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพและปัญหา การสอนวิชาศิลปะกับชีวิตและเปรียบเทียบปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ในหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนสังกัด กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 ที่มีขนาดโรงเรียนแตกต่างกัน ตัวอย่างประชากรที่ใช้ใน การวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิต สาขาทัศนศิลป์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2537 จำนวน 106 คน จากโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 เครื่องมือที่ใช้ใน การวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ แบบมาตราส่วนประเมินค่าและ แบบปลายเปิด วิเคราะห์เครื่องมือโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัธยิม เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐานและการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว และการทดสอบค่า F

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพของการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตในด้านการนำหลักสูตรไปใช้ วิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร ครูผู้สอนมี การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในด้านการนำหลักสูตรไปใช้และด้านการวัดผลและ ประเมินผลมีการปฏิบัติอยู่ในระดับค่อนข้างมาก
2. ปัญหาของการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตในทุกด้าน ครูผู้สอนมีปัญหาอยู่ในระดับมี ปัญหาบ้าง

3. การเปรียบเทียบความแตกต่างของปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตระหว่างกลุ่มโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน โดยส่วนรวมพบว่าปัญหาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่หากพิจารณาในรายด้าน ยังมีความแตกต่างกันในด้านวิธีการสอน และการวัดผลและประเมินผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. จากผลการวิจัยพบข้อเสนอแนะว่าสมควรแยกเนื้อหาทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ ในรายวิชาศิลปะกับชีวิตออกจากกัน โดยปรับปรุงเนื้อหาและคาบเรียนให้เหมาะสม

อรุณศรี อนันตรศิริชัย (2537) ได้รายงานการวิจัยเรื่อง "การสังเคราะห์ผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)" เป็นการสังเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน จำนวน 145 คน จากทุกจังหวัดที่เข้าร่วมการประชุมสัมมนา เรื่อง ผลการประเมินการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ด้วยการนำผลการอภิปรายกลุ่ม รวม 19 กลุ่ม มาวิเคราะห์และนำมาสังเคราะห์ให้เห็นภาพการใช้หลักสูตร ได้ผลการวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาศิลปะกับชีวิต ดังนี้

ในการจัดการเรียนการสอนตามโครงสร้างของหลักสูตร ผู้เข้าประชุมร้อยละ 100 มีความเห็นว่า มีความสำเร็จพอควร และผู้เข้าประชุมส่วนมาก ร้อยละ 63 เห็นว่า รายวิชาที่มีปัญหา คือ วิชาศิลปะกับชีวิต เพราะหลักสูตรให้เรียน 3 เนื้อหาสาระ คือ ศิลปศึกษา ดนตรี และนาฏศิลป์ ในรายวิชาเดียวกันในรหัสวิชา ศ 101 - ศ 306 ทำให้มีความยุ่งยากมากในการจัดผู้เข้าสอน การวัดผลและการประเมินเนื้อหา นอกจากนี้ การกำหนดวัตถุประสงค์ไม่สอดคล้องกับสิ่งที่พึงประสงค์ เพราะมีการเน้นทักษะให้เกิดการเล่นได้ ทำได้ ทั้ง ๆ ที่เป็นรายวิชาที่ต้องการเพียงให้เกิดความซาบซึ้ง แนวทางที่ควรแก้ไข คือ แยกเนื้อหาออกจากกัน ปรับลดเนื้อหาหรือเพิ่มคาบเวลา แยกที่สจากกันเป็น 6 รายวิชา วิธีแรก คือ แยกเป็น 6 รายวิชา ได้แก่ ศ 101-ศิลปะ , ศ 102-นาฏศิลป์ , ศ 203-ดนตรี , ศ 204-ศิลปะ , ศ 305-นาฏศิลป์ , ศ 306-ดนตรี วิธีที่สองแยกเป็น 6 รายวิชา ได้แก่ ศ 101-102 ศิลปะ ศ 203-204 นาฏศิลป์ , ศ 305-306 ดนตรีศึกษา

กรมวิชาการ (2537) ได้จัดประชุมสัมมนาเรื่อง "การประเมินการใช้หลักสูตร
มัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533" ตามโครงการการประเมินการสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร
มัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 สรุปผลการประชุมสัมมนาในส่วนของวิชาศิลปะกับชีวิต
ดังนี้ วิชาบังคับแกน ศ 101 - ศ 306 มีปัญหาที่เวลาเรียนน้อยและมีสาระที่จะให้นักเรียนศึกษา
มาก ทำให้มีปัญหในการจัดการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินเนื้อหา เนื่องจากนำ
วิชาทัศนศิลป์ ดนตรีและนาฏศิลป์ มารวมไว้ในรายวิชาเดียวกัน นอกจากนี้ยังพบปัญหาอื่น ๆ อีก
เช่น การขาดบุคลากร บุคลากรส่วนใหญ่มีความสามารถเฉพาะเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น
รวมถึงปัญหาระหว่างตัวบุคคล ซึ่งวิชาศิลปะกับชีวิตต้องใช้ครูสอนหลายคน แต่ละชั้นเรียนมี
นักเรียนจำนวนมาก และพบว่าในโรงเรียนต่าง ๆ มีสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชา
ศิลปะกับชีวิตแตกต่างกันออกไป คือ บางโรงเรียนสอนดนตรี ศิลปะ นาฏศิลป์ไปพร้อม ๆ กัน
โดยแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยแล้วแยกไปเรียนแต่ละแขนง บางโรงเรียนสอนให้จบทีละแขนง
เมื่อจบแขนงหนึ่งแล้วก็ไปเรียนแขนงต่อไป หมุนเวียนกันไปใน 1 ภาคเรียน บางโรงเรียน
เรียนเพียงแขนงเดียวใน 1 ภาคเรียน อีก 1 ภาคเรียนก็เปลี่ยนไปเรียนแขนงอื่น

งานวิจัยต่างประเทศ

โจเซฟเฟอร์ (JOSEPHER, 1986) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Emerging
Framework For Curriculum Development on Talented Arts Education : A
Cooperative Venture into Performance for Middle School Students"
โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบไว้และทดสอบหลักสูตรศิลปะแบบบูรณาการ ซึ่งสนองความ
ต้องการด้านศิลปะ สติ ปัญญา อารมณ์ และสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาที่มีพรสวรรค์ด้านศิลปะ
และเพื่อพัฒนารูปแบบของหลักสูตรที่ส่งเสริมให้ศิลปศึกษาประสบความสำเร็จ

ส่วนวัตถุประสงค์รองลงมา คือ

1. เพื่อวิเคราะห์และทำให้องค์ประกอบของหลักสูตรชัดเจนในระยะเวลา 2 ปี
ที่ทำการทดลอง คือ ระหว่างปี 1982-1983

2. เพื่อค้นพบส่วนประกอบของหลักสูตรที่ยังไม่เคยมีการระบุถึงมาก่อนในระลอกก่อนปี 1984 ที่มีการก่อตั้งสถาบันศิลปะฤดูร้อน

3. เพื่อพัฒนารูปแบบที่ประกอบด้วยส่วนที่หลากหลายให้แก่หลักสูตรศิลปะชั้นตอนในการวิจัย ได้แก่ การสังเกตและบันทึกกิจกรรมประจำวันที่ใช้แนวคิดต่าง ๆ กัน 8 แนวคิด และติดตามผลทางด้านศิลปะ การศึกษาและสังคม ผลเหล่านั้นจะถูกบันทึกและจัดทำจดหมายเหตุที่สำคัญจะนำมาสร้างรูปแบบของหลักสูตร โดยเนื้อหาของหลักสูตรจะถูกจัดเป็นกลุ่ม ๆ ตามแนวคิดที่เกี่ยวข้องรูปแบบของหลักสูตรที่สร้างขึ้น โดยใช้ข้อมูลที่รวบรวมได้จากการทดสอบและแปลผลข้อมูลการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยส่วนประกอบที่ค้นพบใหม่ 2 ส่วน วิธีการนี้เป็นธรรมชาติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การไม่บรรยาย ความร่วมมือ การแสดงออกทางทักษะด้านศิลปะ และการศึกษาซึ่งใช้ในสถานการณ์การเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีพรสวรรค์สามารถประเมินผลงาน และแสดงออกของตนเอง และของผู้อื่นได้ การแสดงออกขั้นสุดท้ายสามารถบรรลุเป้าหมายของกลุ่มรวมทั้งสามารถแสดงความคิดเห็นและทำกิจกรรมได้ถึงขั้นสูงสุด ในระหว่างที่มีการพัฒนาประสบการณ์ด้านศิลปะ

วอร์ท (WRIGHT, 1986) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Arts Education in Secondary School Classrooms : Factors Related to What Students Learn" ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ สืบหาความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่าง ๆ ที่มีการเรียนการสอนในชั้นเรียนวิชาศิลปะศึกษา ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้ข้อมูลที่รวบรวมจากโครงการวิจัยแห่งชาติเกี่ยวกับการจัดการเรียนและการศึกษาในโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยชั้นเรียนศิลปะศึกษา 122 ชั้นเรียน ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 25 โรงเรียน ข้อมูลที่ได้รับเพิ่มเติมได้จากการสังเกตการเรียนการสอนในชั้นเรียนของครูและการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความแปรปรวนในการเรียนรู้ทางศิลปะศึกษาในชั้นเรียนมี 4 ประการ คือ

1. ครูผู้สอน
2. ผู้เรียน
3. การมีผลกระทบและความสัมพันธ์ภายในชั้นเรียน
4. เนื้อหาของหลักสูตร

จากการศึกษางานวิจัยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความต้องการการนิเทศการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตโดยตรงนั้น ยังไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร แต่มีงานที่เกี่ยวข้องกับความต้องการการนิเทศในวิชาอื่น ๆ อยู่บ้างและมีงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรศิลปศึกษาและวิชาศิลปะกับชีวิต ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เป็นพื้นฐานในการวิจัย หอจะประมวลได้ ดังนี้

ผู้ที่มีหน้าที่ในการนิเทศทั้งภายในและภายนอก ควรให้ความสำคัญต่อการนิเทศครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิตในด้านต่าง ๆ เพราะวิชานี้เป็นวิชาที่มีการปรับปรุง โครงสร้างที่แตกต่างไปจากเดิม ครูค่านนี้ยังไม่มีการปรับเปลี่ยนการสอนให้เป็นบูรณาการ เพราะครูยังไม่ได้รับคำชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรอย่างชัดเจนและต่อเนื่องจึงใช้วิธีการเรียนการสอนโดยยึดเนื้อหาในเอกสาร แบบเรียนมากกว่าการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการ ซึ่งจุดมุ่งหมายแนวดำเนินการของหลักสูตร ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 ในวิชาศิลปะกับชีวิตมีสาระที่น่าสนใจและมีความเป็นไปได้ถ้าครูมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ทั้งนี้ครูต้องมีความชัดเจนในเรื่องหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล จึงจะทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรและบังเกิดผลดีต่อนักเรียน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย